

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Ik herinner, herken en vind dat niet! Een vergelijkende analyse van de 'stasis theory' en de 'image repair theory' bij het ontkennen van speaker commitment

Ciere, Ronja

Citation

Ciere, R. (2022). *Ik herinner, herken en vind dat niet!: Een vergelijkende analyse van de 'stasis theory' en de 'image repair theory' bij het ontkennen van speaker commitment.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3515301>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Ik herinner, herken en vind dat niet!

Een vergelijkende analyse van de *stasis theorie* en de *image repair theory* bij het ontkennen van speaker commitment

Masterscriptie
Universiteit Leiden
Faculteit Geesteswetenschappen
Opleiding Neerlandistiek
Richting Taalbeheersing van het Nederlands

Begeleider: dr. R. J. U. Boogaart
Tweede Lezer: dr. M. van Leeuwen

R. Ciere
S1799916

9 juni 2021

Voorwoord

Deze scriptie combineert twee theorieën die verdedigingsstrategieën aandragen voor het ontkennen van *speaker commitment*. Hoewel ik al bekend was met de stasis theorie en de *image repair theory*, die beide een grote rol spelen in dit onderzoek, was *speaker commitment* een nieuw begrip voor me. Het was enorm interessant om hier onderzoek naar te kunnen doen voor mijn scriptie.

Reputatiemanagement, dat (onder andere) gedaan wordt met behulp van de verdedigingsstrategieën die beschreven worden in deze scriptie, is een van de onderwerpen in de Taalwetenschap en Neerlandistiek die me enorm boeit. Het was erg fijn om de afgelopen maanden hierop te kunnen focussen. Dit onderzoek vormt mijn eindschrift voor de master Neerlandistiek, binnen de richting Taalbeheersing van het Nederlands aan Universiteit Leiden. De scriptie is geschreven in het tweede semester van het studiejaar 2020-2021.

Het schrijven van een scriptie is iets waar ik heel erg tegenop zag. Desondanks is het een prettige ervaring geworden. Hiervoor moet ik vooral mijn begeleider dr. Ronny Boogaart bedanken. Hij heeft me enorm weten te motiveren en gerust te stellen. Het geven van goede feedback bij tussentijdse versies en het aandragen van nieuwe invalshoeken heeft me enorm geholpen. Met behulp van zijn commentaar heb ik een scriptie kunnen schrijven die constant bij mijn interesses bleef aansluiten. Het is ondanks mijn aanvankelijke angst een positieve ervaring geworden. Heel veel dank hiervoor.

Mijn tweede lezer, dr. Maarten van Leeuwen, was de begeleider van mijn bachelor scriptie. Ook toen zag ik erg op tegen het schrijven van mijn scriptie, maar ook hij heeft me er goed doorheen weten te helpen. Ik ben hem nog steeds dankbaar voor zijn hulp en ik heb veel van deze ervaring geleerd. Ik ben heel blij dat hij deze scriptie ook zal lezen.

In de beginfase van het schrijven van deze scriptie, heb ik me vooral kunnen richten op één artikel. Dit artikel, "Those are your words, not mine!", is geschreven door dr. Ronny Boogaart, dr. Henrike Jansen en dr. Maarten van Leeuwen en heeft een goede basis voor mijn scriptie gevormd. Ik vond het erg fijn dat ik dit artikel kon gebruiken.

Niet te vergeten is de enorme hulp die mijn moeder me heeft geboden, de motivatie die ze me gaf en de hoeveelheid tijd die ze heeft gespendeerd om tussentijds altijd mijn teksten van commentaar te voorzien. Pap en Otto, jullie koffie en technische hulp hebben me erdoorheen getrokken. Ten slotte wil ik mijn oma bedanken voor het nalezen van de (bijna) definitieve versie. De hoeveelheid verbeteringen die vlak voor de eindstreep nog werden doorgegeven waren beangstigend, maar vooral een enorme hulp. Iedereen, heel erg bedankt voor de hoeveelheid liefde, steun en geduld die jullie me hebben geboden. Zonder jullie was het me niet gelukt.

Al met al ben ik erg tevreden over het eindproduct, en ik wens u heel veel leesplezier toe.

Ronja Ciere

Gouda, 9 juni 2021

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	4
2. Theoretisch kader	6
2.1 Stasis theorie.....	6
2.2 Image repair theory	9
2.3 Vergelijking van theorieën	12
3. Toepassing theorieën op casus Baudet	15
3.1 Ontkenning.....	16
3.1.1 Directe ontkenning	16
3.1.2 Ontkenning impliceren	17
3.1.3 Ontkenningen van anderen	18
3.1.4 Argumenten ter ondersteuning van de ontkenning.....	19
3.1.5 Juridische stappen en liegen.....	24
3.2 Context.....	25
3.2.1 Tekstuele context	25
3.2.2 Situationele context.....	26
3.3 Aanval van de tegenpartij	27
3.4 Verdedigingen door anderen	30
4. Analyse theorieën na praktijkonderzoek.....	33
4.1 Vergelijkbaarheid theorieën in de praktijk	33
4.2 Opzet van ideale categorisering.....	34
5. Conclusie en discussie.....	37
5.1 Conclusie	37
5.2 Discussie.....	38
Literatuur	40

1. Inleiding

Er zijn verschillende momenten in ons leven waarop we de behoefte voelen om ons te verdedigen tegen beschuldigingen. Van jongs af aan wordt er van ons verwacht dat we, als we verdacht worden van het maken van fouten, het goed proberen te praten. We ontkennen, omschrijven het anders of verzinnen smoezen. De neiging tot het verdedigen van je reputatie is vrij logisch; een goede reputatie zorgt voor een positief zelfbeeld en een positieve beeldvorming bij anderen. Iemand met een goede reputatie wordt eerder geloofd en sympathieker gevonden. Wanneer mensen iemand niet vertrouwen of overtuigend vinden kunnen ze diegene minder goed behandelen of geen zaken met die persoon willen doen (Benoit, 2015).

Doordat reputatie zo belangrijk wordt gevonden is het te verwachten dat er verschillende manieren zijn om deze te verdedigen tegen beschuldigingen. De bekendste theorie die verdedigingsstrategieën bespreekt is de stasis theorie van Hermagoras van Temnos (ongeveer 150 voor Christus). De strategieën die hierin besproken worden zijn vooral gericht op het strafrechtelijk proces. De verdediger probeert ervoor te zorgen dat hij niet veroordeeld wordt voor de actie waarvan hij beschuldigd is. Deze theorie stamt uit de Klassieke Oudheid, maar is nog steeds relevant door zijn volledigheid (Leeman & Braet, 1987, pp.76-85; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, pp.218-223). De laatste decennia is er ook een nieuwe theorie opgesteld die ingaat op de verdediging van reputatie, namelijk de *image repair theory* van Benoit (2015). Hierin worden verschillende strategieën beschreven die ingezet kunnen worden bij het verbeteren van je reputatie na beschuldigd te zijn van het doen van een foute actie of uitspraak (Benoit, 2015).

In 2020 hebben Ronny Boogaart, Henrike Jansen en Maarten van Leeuwen een artikel geschreven over het ontkennen van *speaker commitment*. In dit artikel illustreren ze aan de hand van verschillende voorbeelden de strategieën die door sprekers gebruikt worden om de verantwoordelijkheid voor de expliciete of impliciete inhoud van hun uitingen te ontduiken. Het ontlopen hiervan is mogelijk door het verschil tussen de letterlijke en de (eventueel aanwezige) impliciete inhoud van een uiting. Het is door dit verschil namelijk mogelijk om te claimen dat de uiting enkel letterlijk of juist enkel figuurlijk bedoeld was. De *commitment* aan de letterlijke woorden of de implicatie kan zo ontkend worden. De manieren waarop dit gedaan kan worden, vergelijken de auteurs vervolgens met de verdedigingsstrategieën die besproken worden in de stasis theorie. Zo hebben Boogaart et al. (2020) gekeken naar de verschillende manieren waarop sprekers zichzelf verdedigen, wanneer zij beschuldigd worden van het zeggen van iets onaanvaardbaars.

In de stasis theorie worden er vier verdedigingslijnes beschreven. De mogelijke opties zijn: de actie ontkennen, het herdefiniëren als een actie die niet strafbaar is, het beroepen op verzachtende omstandigheden en het beroepen op een procedurefout. Bij de derde linie, beroepen op verzachtende omstandigheden, worden verschillende mogelijkheden gegeven (Leeman & Braet, 1987, pp.82-85; Braet, 1984, pp.53-60; 2007, pp.208-210). Het koppelen van al deze strategieën aan de manieren van het ontduiken van *speaker commitment* is erg interessant, maar laat ruimte open voor een breder onderzoek. De stasis theorie geeft namelijk een duidelijk beeld van de manieren om je te verweren tegen beschuldigingen, maar omvat niet alle verdedigingsmogelijkheden.

Benoit beschrijft in zijn *image repair theory* vijf overkoepelende manieren om je gezicht te redden (2015). Deze heeft hij gebaseerd op verschillende theorieën en onderzoeken naar verdedigingsstrategieën. Het is opvallend dat de stasis theorie door Benoit niet wordt genoemd. Dit zorgt voor meerdere verschillen tussen deze twee benaderingen, hoewel er ook een grote overlap is tussen deze twee theorieën. Op een aantal punten is de beschrijving van Benoit uitgebreider dan de

stasis theorie. Vandaar dat er in dit onderzoek gekeken zal worden of het opnemen van de verdedigingsstrategieën van Benoit een nuttige toevoeging is bij het analyseren van de manieren waarop *speaker commitment* wordt ontkend.

De stasis theorie en de *image repair theory* geven beide verdedigingsstrategieën, maar ieder met een eigen doel. De stasis theorie richt zich op verdedigingen in strafrechtelijke context en de *image repair theory* op verdedigingen van reputatie. Het ontduiken van de verantwoordelijkheid voor een uiting, en dus het ontkennen van *speaker commitment*, lijkt te worden gedaan met behulp van dit soort strategieën.

Dit heeft tot de volgende onderzoeksvraag geleid: ‘Hoe verschillen de stasis theorie en de *image repair theory* van elkaar in een analyse van het ontkennen van *speaker commitment*?’ Er zijn qua strategieën veel overeenkomsten, maar ook vele verschillen tussen de twee theorieën (Ciere, 2020). Dit maakt het interessant om te zien hoe de twee theorieën zich verhouden bij dit onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment*. Het is de bedoeling om de onderzoeksvraag te beantwoorden aan de hand van verschillende deelvragen. Deze zullen ieder in een eigen hoofdstuk behandeld worden.

Het tweede hoofdstuk bespreekt de algemene theoretische vraag: ‘Wat zijn de verschillen en overeenkomsten tussen de stasis theorie en de *image repair theory* qua verdedigingsstrategieën?’ Hierop zal antwoord gegeven worden door eerst beide theorieën te bespreken. Bij de meeste strategieën zullen voorbeelden gegeven worden om te illustreren hoe ze er in de praktijk uitzien. Vervolgens zullen deze twee theorieën met elkaar vergeleken worden om te zien waar ze op elkaar aansluiten en waar ze elkaar aanvullen.

Het derde hoofdstuk wil deze twee theorieën tegenover elkaar zetten in een casus. De vraag die behandeld wordt is: ‘Hoe verhouden deze verschillen en overeenkomsten zich in een onderzoek naar verdedigingsstrategieën die Thierry Baudet gebruikt bij het ontduiken van *speaker commitment*?’ Thierry Baudet wordt ervan beschuldigd antisemitische uitspraken gedaan te hebben tijdens een diner met een aantal partijgenoten. Hij reageert op deze beschuldigingen met behulp van verschillende verdedigingsstrategieën. Deze strategieën zullen in dit onderzoek geanalyseerd worden om de verschillen en overeenkomsten tussen de twee theorieën te illustreren.

In het vierde hoofdstuk staat de volgende vraag centraal: ‘Leiden de verschillen tussen de stasis theorie en de *image repair theory* ertoe dat een van de theorieën beter aansluit bij een onderzoek naar ontkenning van *speaker commitment*?’ Dit hoofdstuk onderzoekt of er een opmerkelijk verschil zit in de categorisering van ontkenningen van *speaker commitment*. Hieruit wordt geconcludeerd of één van de theorieën beter aansluit op een onderzoek van dat type en of de theorieën eventueel te combineren zijn tot een omvangrijker overzicht van verdedigingsstrategieën.

Ten slotte wordt er in de conclusie geprobeerd antwoord te geven op de onderzoeksvraag. De belangrijke verschillen tussen de strategieën uit de stasis theorie en de *image repair theory* worden besproken. Dit wordt aangevuld met een discussie en met een aantal punten die interessant zijn om in een vervolgonderzoek te analyseren.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zullen de stasis theorie en de *image repair theory* ieder in een eigen paragraaf besproken worden. Bij het bestuderen van de stasis theorie van Hermagoras van Temnos, wordt er gebruik gemaakt van secundaire bronnen. De theorie, en dus de verschillende verdedigingsstrategieën, is uitgebreid besproken door Antoine Braet (Leeman & Braet, 1987; Braet, 1984; 2007; 2011). Dit zijn dan ook de bronnen die voornamelijk geraadpleegd zijn bij het uiteenzetten van de stasis theorie. Bij de *image repair theory* van William Benoit zal de originele beschrijving van de theorie gebruikt worden (Benoit, 1997; 2015). Bij beide theorieën zullen er bij de verdedigingsstrategieën voorbeelden gegeven worden om de desbetreffende strategieën te illustreren. De voorbeelden die Braet aandraagt zijn veelal overgenomen van de oorspronkelijke beschrijving uit de klassieke retorica. Boogaart et al. (2020) bespreken recente voorbeelden van de verdedigingsstrategieën. Omdat deze scriptie is geschreven naar aanleiding van dit artikel, zal er van deze voorbeelden gebruik gemaakt worden om de strategieën van de stasis theorie te illustreren. Bij de *image repair theory* worden de oorspronkelijke voorbeelden gebruikt om de strategieën toe te lichten. In de laatste paragraaf van dit hoofdstuk zullen deze twee theorieën met elkaar vergeleken worden. Op die manier wordt duidelijk gemaakt waar ze elkaar overlappen en waar ze elkaar aanvullen.

2.1 Stasis theorie

In de tweede eeuw voor Christus beschrijft Hermagoras van Temnos in zijn statusleer onder andere vier vraagstukken (of *staseis*¹). Deze kunnen gebruikt worden om te bepalen hoe een beoordeling moet plaatsvinden wanneer iemand beschuldigd wordt van het doen van een kwalijke actie of uiting (Leeman & Braet, 1987, pp.76-87; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, pp.207-209; 2011, pp.26-29). Hoewel er in zulke situaties een botsing is tussen een aanklacht en verweer, wordt er door Hermagoras vooral gefocust op de manieren om je te verdedigen tegen beschuldigingen (Braet, 1984, pp.54-55; 2007, p.208). Er zijn andere theorieën die zich wel op de aanval richten (Braet, 1984, p.55), maar door de opzet van deze scriptie hebben deze hier geen toegevoegde waarde. Daarom zal er enkel gekeken worden naar de manieren van verdedigen en de beoordeling van deze verdediging.

Deze vier *staseis* vormen dus de vragen die de beoordelaar kan stellen bij het analyseren van een beschuldiging (Leeman & Braet, 1987, pp.81-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, p.209; 2011, p.27). Alleen als hij er bij ieder punt zeker van is dat de beschuldigde veroordeeld moet worden, mag de veroordeling plaatsvinden. De verdediger probeert ervoor te zorgen dat er bij de beoordelaar twijfel ontstaat over de vraag of de verdediger veroordeeld moet worden. Het is voor de verdediger genoeg om bij één van de punten twijfel op te roepen (Leeman & Braet, 1987, p.83; Braet, 1984, p.55; 2007, p.223, 2011, p.27). De manieren om voor deze twijfel te zorgen zijn dan ook verdedigingsstrategieën.

¹ De Latijnse term 'status' slaat op hetzelfde begrip als het Griekse 'stasis'. In deze scriptie worden de Griekse termen aangehouden. Dit zijn de termen die door Hermagoras zelf zijn gebruikt (Leeman & Braet, 1987, p.78). Boogaart et al. (2020) hebben in hun artikel de Latijnse namen voor vier hoofdcategorieën aangehouden. Aangezien deze scriptie een continuatie is op dat artikel worden bij deze vier categorieën de Latijnse namen tussen haakjes vermeld.

Hieronder zullen deze vier vraagstukken benoemd worden, met daarachter de manieren waarop de verdediger erop in kan spelen. De strategieën staan, met uitzondering van de substrategieën van de *antithesis*² (de *antithetikai*), op volgorde van sterkte. Een ontkenning (reactie op eerste vraag) is sterker dan het beroepen op verzachtende omstandigheden (reactie op derde vraag). De sterkste strategie is niet altijd het beste. Het is namelijk wel nodig dat de verdediging aanvaardbaar is. Wanneer een ontkenning niet geloofwaardig is overtuig je de luisteraars en de beoordelaar niet van je onschuld (Leeman & Braet, 1987, p.83; Braet, 1984, pp.102-103; 2007, p.223; 2011, p.27; Boogaart, Jansen & van Leeuwen, 2020, pp.22-24). De beschuldigde moet dus een keuze maken welke verdedigingslinie hij gaat aanhouden. In tabel 1 is een schematisch overzicht gegeven van de strategieën van de stasis theorie.

De eerste stasis heet *stochasmos (coniectura)*. Hierbij gaat het om de vraag of de beschuldigde daadwerkelijk de actie of uiting gedaan heeft. Hierop kan door de verdediger gereageerd worden met een ontkenning (Leeman & Braet, 1987, pp.82-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, p.208-209; 2011, pp.27-29). Boogaart et al. (2020) laten bijvoorbeeld zien dat Donald Trump meerdere keren deze verdedigingsstrategie heeft ingezet. In beide gevallen ontkent hij bepaalde uitspraken gedaan te hebben en ontkent op die manier de hele beschuldiging. Bij één van deze situaties werd er bewijs gedeeld dat aantoonde dat hij wel degelijk deze uiting gedaan had. Hierin was te horen hoe hij de voormalig Britse prinses Meghan Markle ‘nasty’ noemt. Toen dit bewijs aan het licht kwam is hij overgegaan op een verdedigingsstrategie behorende tot de tweede stasis.

De tweede categorie is *horos (definitio)*. Deze gaat in op de vraag hoe de actie of uiting die gedaan is door de beschuldigde precies omschreven kan worden. De verdediging kan hierbij bestaan uit een herdefiniëring. De actie wordt dan als positiever omschreven dan in de beschuldiging gedaan werd (Leeman & Braet, 1987, pp.82-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, p.208-209; 2011, pp.27-29). Nadat Trump niet meer kon ontkennen dat hij Markle ‘nasty’ had genoemd, probeerde hij de gebeurtenis anders te omschrijven. Hij verkondigde enerzijds dat hij niet haar persoonlijkheid, maar haar uitspraak nasty noemde. Anderzijds liet hij weten dat hij Markle niet ‘nasty’ vond, maar dat zij ‘nasty’ over hem sprak (Boogaart et al., 2020). Hoewel deze twee nieuwe omschrijvingen niet compleet op elkaar aansluiten, zijn ze wel geloofwaardiger dan zijn (bewezen onjuiste) ontkenning.

De derde stasis is het uitgebreidst. *Poiotēs (qualitas)* gaat in op de omstandigheden rondom het doen van de actie of uiting. Dit bepaalt hoe de beoordeling moet plaatsvinden, afhankelijk van de specifieke situatie (Leeman & Braet, 1987, pp.82-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, p.208-209; 2011, pp.27-29). De beschuldigde kan hierbij op verschillende manieren reageren. Door Boogaart et al. is er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende substrategieën binnen *poiotēs* (2020). Ze bespreken meerdere voorbeelden van deze categorie, maar deze zijn allemaal van dezelfde substrategie (*metastasis*). *Poiotēs* geeft direct al twee keuzemogelijkheden, namelijk *antilēpsis* en *antithesis*. Bij *antilēpsis* wordt er verkondigd dat de actie of uiting op zichzelf niet te veroordelen is (zelfs als deze in de huidige context niet gepast is) (Leeman & Braet, 1987, pp.84-85; Braet, 1984, pp.57-58; 2007, pp.209-210). Er kan ook gekozen worden voor *antithesis*, waarbij de actie of uiting op zichzelf onrechtmatig is, maar door de omstandigheden te rechtvaardigen of te verontschuldigen is. Hieronder vallen verschillende strategieën, welke samen ook wel de *antithetikai* worden genoemd (Leeman & Braet, 1987, pp.84-85; Braet, 1984, pp.57-58; 2007, pp.209-210). De eerste

Stasis theorie
Stochasmos
Horos
Poiotēs
Antilēpsis
Antithesis
Antistasis
Antenklēma
Metastasis
Syngnōmē
Purgatio
Deprecatio
Metalēpsis

Tabel 1. Stasis theorie

² De *antithetikai* staan in de bronnen van Hermagoras niet altijd op dezelfde volgorde.

hiervan is *antistasis*, waarbij de beschuldigde betoogt dat het voordeel van het doen van de actie of uiting groter is dan dat het negatieve gevolg van een gebrek aan actie zou zijn. In wezen is er dus gekozen voor het minste van twee kwaden (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210). De tweede strategie die hieronder valt is *antenklēma* waarbij er wordt gezegd dat de actie of uiting uitgelokt of gerechtvaardigd was. De tegenpartij of het slachtoffer wordt zelf ook beschuldigd van een foute actie, waardoor het lijkt alsof het recht in eigen handen werd genomen door de verdediger (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210). Deze twee *antithetikai* proberen dus beide aan te tonen dat het doen van de daad niet veroordeeld zou moeten worden. De komende twee *antithetikai* verdedigen niet de actie, maar proberen er enkel voor te zorgen dat de beschuldigde niet veroordeeld wordt (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210). De derde substrategie van *antithesis*, *metastasis*, probeert namelijk de verantwoordelijkheid of de uitvoering van de actie te verschuiven naar iets of iemand anders. De actie wordt dus niet goedgekeurd, maar de beschuldigde wordt van de actie of uiting gescheiden. Dit wordt bijvoorbeeld gedaan door te beroepen op overmacht of dwang. De verdediger beweert niet genoeg controle of kennis over de situatie gehad te hebben om deze gevolgen te voorkomen (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210). Boogaart et al. geven als voorbeeld van *poiotēs* onder andere het beroepen op dronkenschap, zoals een aantal studenten deden toen ze ervan beschuldigd waren racistische uitspraken gedaan te hebben. Ook schrijven ze dat iemand op wiens Twitter account een racistisch bericht was geplaatst zich verdedigde met de stelling dat hij gehackt was³ (2020, p.15). In deze twee situaties is de verdediging dat de beschuldigde niet genoeg controle had over de situatie om de actie te voorkomen. Ten slotte is er de mogelijkheid tot het vragen om vergiffenis, de categorie *syngnōmē*. Dit kan op twee manieren gebeuren. Zo is er *purgatio* en *deprecatio*. Bij *purgatio* wordt er verontschuldigd op basis van een spijtbetuiging. Slechte bedoelingen worden ontkend, bijvoorbeeld door te beweren dat de actie of uiting plaatsvond door onwetendheid (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210). Deze strategie werd onder andere gebruikt door een docent van Universiteit Utrecht die tot geweld op leek te roepen richting Thierry Baudet (Boogaart et al., 2020). Hij heeft zich van zijn uiting gedistantieerd en laat weten dat hij het niet op die manier bedoelde. Hij verweert zich met de uitspraak dat hij de uitspraak deed tijdens ‘het heetst van de verkiezingsstrijd’ (het nieuws dat de partij van Baudet het erg goed deed bij de Provinciale Statenverkiezing). Door zich te distantiëren van de uitspraak en kwade intenties te ontkennen lijkt hij om vergiffenis te vragen. Bij *deprecatio* wordt er ook om vergiffenis gevraagd, maar zonder te ontkennen dat er slechte bedoelingen speelden (Leeman & Braet, 1987, p.85; Braet, 1984, pp.58-60; 2007, p.210).

De laatste categorie is *metalēpsis* (*translatio*). Hierbij gaat het om de vraag of de zaak daadwerkelijk veroordeeld kan en moet worden. Het is in zekere zin een controlevraag of de beoordeling op een geldige manier gebeurt (Leeman & Braet, 1987, pp.82-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007, p.208-209; 2011, pp.27-29; Boogaart et al., 2020, p.23). De verdediging kan dus aantonen dat dit niet het geval is door zich te beroepen op een procedurefout (in een strafrechtelijke context), of door het aantonen dat de manier waarop de beoordeling gebeurt niet goed is. Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door te laten zien dat de beoordeling plaatsvindt door een persoon of op een manier die daar niet geschikt voor is (Leeman & Braet, 1987, pp.82-83; Braet, 1984, pp.53-55; 2007,

³ In deze situatie is het onmogelijk om te ontkennen dat de uitspraken gedaan zijn, doordat ze openbaar op internet staan. Deze verdediging verklaart echter dat de beschuldigde deze uitspraken niet zelf heeft gedaan en dat hij hier zelf niet iets aan had kunnen doen. Het is discussieerbaar of dit niet meer aansluit bij de strategie *stochasmos* (ontkenning).

p.208-209; 2011, pp.27-29; Boogaart et al., 2020, p.23; Bennett, 2005, p.190). Veelal gebeurt dit op een manier waarbij de aanklager (of beoordelaar) aangevallen wordt. Deze stasis komt, ondanks dat het als laatste besproken wordt, als eerste aan bod in een verweer. Wanneer er procedurefouten optreden, of de aanvaller een onbetrouwbare bron blijkt te zijn, kan de beschuldiging niet geaccepteerd worden⁴ (Braet, 2007, p.223). In het artikel van Boogaart et al. wordt het voorbeeld gegeven waarin Trump ingaat op een beschuldiging met de notie dat degenen die hem aanvallen 'fake media' zijn (2020, p. 23). Dit wordt geschaard onder de vierde stasis, doordat de beschuldigende groep wordt aangevallen. Aangezien de vierde stasis als eerste aan bod komt zorgt dit ervoor dat (wanneer Trumps verweer aangenomen wordt) de beschuldigingen gelijk worden laten vallen⁵.

2.2 Image repair theory

William Benoit (2015) behandelt in zijn *image repair theory* vijf verschillende manieren die gebruikt kunnen worden om je te verdedigen tegen beschuldigingen. Deze strategieën zijn opgesteld om de reputatie van de spreker te verdedigen. Een aantal van deze vijf strategieën hebben verschillende substrategieën, wat ertoe leidt dat er in totaal veertien verschillende manieren worden beschreven. Hoewel deze categorisering uitgebreid beschreven wordt in de vrij recente tweede editie van zijn boek "Accounts, excuses, and apologies: Image repair theory and research" (2015), was deze al decennia eerder opgezet. Zo omschrijft hij al in 1997 zijn selectie van verdedigingsstrategieën (Benoit & Drew, 1997, pp. 155-156). De strategieën moeten volgens hem ingezet worden wanneer er een ongewenste actie (of uitspraak) gedaan is en jij daarvoor verantwoordelijk wordt gehouden⁶ (Benoit, 2015, pp.20-22). In tabel 2, op de volgende bladzijde, wordt een schematische weergave gegeven van de strategieën van de *image repair theory*.

De eerste categorie die Benoit benoemt is ontkennen (*denial*). Hoewel deze strategie overeenkomt met de eerste stasis van Hermagoras maakt Benoit hierbinnen een onderscheid. Zo benoemt hij de strategie *simple denial* waarbij alleen het doen van de actie of uitspraak wordt ontkend. Een andere vorm van ontkenning is *shift blame*, waarbij de schuld op iemand anders wordt geschoven. Wanneer een ander de actie of uitspraak gedaan heeft, is de beschuldigde (waarschijnlijk) onschuldig (Benoit, 2015, pp.22-23). Dit betekent dat wanneer de verdediger

⁴ Deze informatie wordt in Boogaart et al. betwist. Zo wordt er gesteld dat wanneer er een beroep gedaan wordt op de vierde stasis, dat gedaan wordt omdat er geen verweer mogelijk is bij de vorige *staseis* (2020, p.22). Dat betekent dat zowel de schuld, de omschrijving en het gebrek aan verzachtende omstandigheden erkend wordt. Ze zeggen: "the fourth [status] admits all that and also that there are no circumstances by which the deed can be excused." Braet (2007, p.223) stelt echter dat de vierde stasis de eerste stap zou moeten zijn, waardoor er bij het beroepen hierop geen schuld bekend wordt. Hij zegt: "De vierde verdediging vooronderstelt niet dat men op de vorige punten heeft toegegeven, want logisch beschouwd gaat het hier om een preliminair onderzoek naar de procedurele correctheid van het geding, waarbij de uitslag bij de drie andere *staseis* tussen haakjes wordt geplaatst."

⁵ Zoals in de vorige voetnoot beschreven staat, is in Boogaart et al. (2020) een andere visie besproken op de presupposities van de vierde stasis. Zij verkondigen de opvatting dat het beroepen op *metalēpsis* betekent dat er schuld bekend wordt. In dat geval sluit dit voorbeeld niet goed aan op deze stasis. Naast het aanvallen van de media wordt er met deze verdediging immers geïmpliceerd dat de uitspraken ook 'fake news' zijn en dus onjuist. Dit sluit beter aan bij een ontkenning dan een bekentenis.

⁶ Hoewel Benoit bespreekt dat de strategieën gebruikt dienen te worden wanneer de spreker verantwoordelijk wordt gehouden voor een negatieve actie, gaat hij niet in op de voorwaarden voor een succesvolle uitvoering van de strategie. Timothy Coombs heeft naar aanleiding van de strategieën van de *image repair theory* vastgesteld dat het afhankelijk is van de situatie welke strategie een grote kans van slagen heeft (Coombs, 2007). Benoit doet dit niet en benoemt enkel de mogelijke strategieën zonder instructies hoe ze te gebruiken.

ontkent dat hij een portemonnee heeft gestolen, dat een *simple denial* is. Wanneer de verdediger zegt dat niet hij, maar iemand anders de portemonnee heeft gestolen, is dat een vorm van *shifting blame* (Benoit, 2015, p.28).

Hierop volgt de categorie *evasion of responsibility*⁷. Hieronder vallen vier verschillende strategieën die de verdediger kan inzetten om de verantwoordelijkheid voor het doen van de actie of uitspraak te ontwijken of verminderen. Bij de eerste strategie, *provocation*, wordt er gezegd dat de actie werd uitgelokt door iemand anders. De verdediger zegt dan dat deze provocatie ervoor heeft gezorgd dat de actie, die nu beoordeeld wordt, überhaupt heeft plaatsgevonden. Als de beoordelaar en het publiek dit geloven wordt de provocateur vaak als verantwoordelijke aangewezen (Benoit, 2015, p.23). Als voorbeeld hiervan noemt Benoit het scenario dat de verdediger zegt dat hij inderdaad de tegenpartij had beledigd, maar alleen omdat de ander hem eerder bekritiseerd had (Benoit, 2015, p.28). De tweede strategie wordt *defeasibility* genoemd. Hierbij claimt de verdediger dat hij te weinig informatie of controle had over de situatie om volledig verantwoordelijk gehouden te worden. De negatieve gevolgen van de actie of uitspraak worden niet ontkend, maar op deze manier wordt wel de betrokkenheid van de verdediger als kleiner omschreven (Benoit, 2015, p.23). De schuld wordt dus op iets of iemand anders afgeschoven. Dit is bijvoorbeeld het geval als de verdediger zegt dat hij inderdaad te laat was, maar dat het komt door de verkeersomstandigheden (Benoit, 2015, p.28). Bij de derde strategie, *accident*, wordt er gezegd dat de actie of uitspraak per ongeluk was. Ook hierdoor wordt de verantwoordelijkheid verminderd door de verdediger, door te zeggen dat de actie niet bewust gedaan was (Benoit, 2015, p.23). Benoit noemt hier als voorbeeld dat de verdediger zegt dat het verkeersongeval een ongeluk was. Hij had het niet overdacht, maar maakte per ongeluk een fout die tot het ongeluk heeft geleid (Benoit, 2015, p.28). De gebeurtenis is nog steeds even kwalijk, maar het wordt de beschuldigde harder aangerekend als de actie een weloverwogen keuze was dan wanneer het per ongeluk ging. De vierde strategie is *good intentions*. Hierbij wordt gezegd dat de actie met goede intenties is gedaan. De verdediger vraagt op basis hiervan of hij niet volledig verantwoordelijk gehouden wordt. Het maakt de actie niet minder verkeerd, maar wederom, het gebrek aan slechte bedoelingen werkt positief voor de verdediger (Benoit, 2015, p.24). Als voorbeeld geldt bijvoorbeeld het verzwijgen van een probleem, maar dat doen met de gedachte het snel op te kunnen lossen (Benoit, 2015, p.28).

De derde categorie is *reducing offensiveness*⁸ (Benoit, 2015, p.24). Hierbij wordt er geprobeerd om de beoordelaar en het publiek minder negatief te laten voelen over de beschuldigde. Dit wordt gedaan door positieve gevoelens richting de verdediger op te wekken of door de negatieve gevoelens richting de actie te verminderen. De verantwoordelijkheid voor de actie wordt niet

Image repair theory
Denial
Simple Denial
Shift blame
Evade Responsibility
Provocation
Defeasibility
Accident
Good intentions
Reduce offensiveness
Bolstering
Minimization
Differentiation
Transcendence
Attacking accuser
Compensation
Corrective action
Mortification

Tabel 2. Image repair theory

⁷ In Coombs' *situational crisis communication theory*, welke strategieën heeft overgenomen van de *image repair theory*, is er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende strategieën. Deze gehele categorie wordt door Coombs geschaard onder zijn strategie *excuse* (2019, tabel 7.1).

⁸ Veel van de strategieën die hieronder vallen (*minimization, differentiation* en *transcendence*) worden in de *situational crisis communication theory* van Coombs geschaard onder de strategie *justification* (2019, tabel 7.1).

ontkend (Benoit, 2015, pp.25-26). Hieronder vallen zes verschillende strategieën. De eerste strategie is *bolstering*, waarbij de verdediger probeert positieve gevoelens richting zichzelf op te roepen. De negatieve gevolgen van de actie en de verantwoordelijkheid ervan worden niet ontkend, maar er wordt zo wel geprobeerd om de beoordelaar en het publiek gunstig te stemmen richting zichzelf. Dit kan gedaan worden door goede eigenschappen of acties van zichzelf te benoemen⁹ (Benoit, 2015, p.24). Benoit geeft dan ook als voorbeeld het helpen herinneren aan goede dingen die de verdediger in het verleden heeft gedaan (Benoit, 2015, p.28). De tweede strategie binnen deze categorie is *minimization*. Hierbij wordt de actie ook niet ontkent, maar wordt het wel omschreven als minder erg dan in de beschuldiging werd beweerd (Benoit, 2015, p.24). Als voorbeeld hiervan geeft hij aan dat de beschuldigde kan zeggen dat ondanks dat hij een vaas heeft gebroken, deze in ieder geval niet duur was (Benoit, 2015, p.28). Als derde wordt de strategie *differentiation* genoemd. De uitgevoerde actie wordt hierbij onderscheiden van acties die hierop lijken, maar die slechter zijn. In vergelijking is de uitgevoerde actie minder aanstootgevend, wat de mening van de beoordelaar en het publiek positief kan beïnvloeden (Benoit, 2015, p.24). Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de beschuldigde beweert dat hij iets leende (zonder toestemming gevraagd te hebben) en het dus niet had gestolen (Benoit, 2015, pp.24-28). De vierde strategie, *transcendence*, plaatst de actie in een andere context. Deze nieuwe context zorgt ervoor dat de actie gepaster en minder aanstootgevend lijkt. Als voorbeeld noemt Benoit een politieagent die het planten van vals bewijs op een verdacht persoon omschrijft als een nodige actie om de samenleving te beschermen tegen een gevaarlijk en slimme crimineel (Benoit, 2015, p.25). De vijfde strategie is *attacking the accuser*, waarbij de verdediger de aanklager (of de beoordelaar) aanvalt. Dit doet hij om de geloofwaardigheid van de aanklager te verminderen of om te laten zien dat deze de actie verdiende (wanneer de aanklager ook het slachtoffer was van de actie). Deze strategie zorgt er dus voor dat er minder waarde aan de beschuldiging gehecht wordt of dat de actie als minder negatief gezien wordt. Ook kan het ervoor zorgen dat er minder aandacht is voor de actie van de verdediger, doordat de tegenbeschuldiging afleidend werkt (Benoit, 2015, p.25). Een voorbeeld hiervan is wanneer de verdediger de aanklager ervan beschuldigt een chronische leugenaar te zijn (Benoit, 2015, p.28). Hiermee maakt hij de geloofwaardigheid van de beschuldiging minder en leidt hij de aandacht af van zijn eigen actie. Als laatste strategie van deze categorie is er *compensation*, waarbij er compensatie wordt geboden aan het slachtoffer van de actie. Dit kan bijvoorbeeld door het aanbieden van een product, dienst of geld. Wanneer het slachtoffer van de actie dit accepteert werkt dit als het ware als omkoping (Benoit, 2015, p.25). Dit is het geval wanneer een restaurant een gratis dessert aanbiedt aan een gast nadat een ober drinken op hem heeft gemorst (Benoit, 2015, p.28).

De vierde categorie omvat één strategie, namelijk *corrective action*. De beschuldigde belooft hierbij het veroorzaakte probleem op te lossen of dat hij de actie niet nog eens zal laten gebeuren. Dit kan gedaan worden zonder schuld te bekennen, door bijvoorbeeld een oplossing te bieden voor een probleem wat niet per se door hem is veroorzaakt, maar wel door hem voorkomen kan worden (Benoit, 2015, p.26). In het geval dat een ober drinken morst over een gast bestaat een *corrective action* uit het naar de stomerij brengen van de (nu vieze) kleding (Benoit, 2015, p.28).

Ten slotte de vijfde categorie, wederom één strategie, namelijk *mortification*. De verdediger bekent schuldig te zijn en vraagt om vergiffenis. Dit werkt het beste wanneer dit samengaat met een

⁹ Het valt op dat deze strategie, als een van de weinige, uitgebreider wordt omschreven in de *situational crisis communication theory*. In deze theorie wordt *bolstering* niet als één strategie gezien, maar als een categorie, bestaande uit meerdere opties. Hieronder valt, naast het prijzen van zichzelf, ook het prijzen van het publiek of het omschrijven van zichzelf als slachtoffer van de situatie (Coombs, 2019, tabel 7.1).

spijtbetuing. Ook het combineren van *mortification* met *corrective action* is een gewaardeerde combinatie. Een verontschuldiging kan er op verschillende manieren uitzien. Verder gebeurt de schuldbekentenis niet altijd expliciet. Wanneer een verontschuldiging vaag gehouden wordt, is het niet altijd duidelijk waar de verdediger precies schuld van bekend (Benoit, 2015, pp.26-27).

2.3 Vergelijking van theorieën

In het artikel van Boogaart et al. wordt de stasis theorie gebruikt bij het onderzoek naar de ontkenning van *speaker commitment*. Zoals in paragraaf 2.1 al besproken is, is deze theorie niet met dit doel opgezet. De theorie is gecreëerd om de strategieën te categoriseren die in de klassieke oudheid gebruikt werden in een strafrechtelijke context. Veel van deze strategieën worden ook in hedendaagse (strafrechtelijke) situaties toegepast, om de spreker te verdedigen. Bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment*, waarbij de spreker ook probeert zichzelf te verdedigen, is het een logische keuze om deze theorie te gebruiken. De *image repair theory* is een recentere theorie die kijkt naar de mogelijke strategieën voor het verdedigen en in stand houden van een reputatie. De benoemde strategieën zijn dus ook ter verdediging van de spreker. Er zitten hierdoor veel overeenkomsten tussen de strategieën van deze twee theorieën (Ciere, 2020).

Er zijn qua strategieën echter ook veel verschillen te vinden tussen de twee theorieën. Dit is natuurlijk voorspelbaar doordat de theorieën voor verschillende doeleinden zijn opgezet. Om te onderzoeken of de *image repair theory* een nuttige toevoeging is bij een onderzoek naar ontkenning van *speaker commitment*, is het nodig om de twee theorieën met elkaar te vergelijken. Dat zal in deze paragraaf gebeuren. De ordening van de stasis theorie zal aangehouden worden.

Om de vergelijking ook visueel vorm te geven laat tabel 3 zien welke strategieën met elkaar te vergelijken zijn. Een doorgetrokken streep betekent dat de strategieën vrijwel identiek zijn. Wanneer een strategie rechtstreeks is verbonden met een hoofdcategorie van de andere theorie, en daardoor indirect verbonden is met substrategieën, wordt dit geïndiceerd met een blauwe onderbroken streep. Een parse streep geeft aan dat de strategieën in bepaalde contexten op elkaar aansluiten. Met een stip wordt aangegeven dat er (in bepaalde contexten) geen equivalent is in de andere theorie.

De eerste stasis, *stochasmos*, kan verdedigd worden door te ontkennen. Deze strategie komt overeen met de eerste categorie van de *image repair theory*, *denial*. Daarin wordt er echter wel een verschil gemaakt tussen *simple denial* en *shift blame*. Dit onderscheid wordt niet gemaakt in de stasis theorie, waardoor *stochasmos* gelijk staat aan de overkoepelende term *denial*. Hierdoor zijn ook beide substrategieën van *denial* in tabel 3 'indirect verbonden' aan de strategie uit de stasis theorie.

Stasis theorie		Image repair theory
Stochasmos	—	Denial
Horos	—	Simple Denial
Poiotēs	—	Shift blame
Antilēpsis	•	Evade Responsibility
Antithesis	—	Provocation
Antistasis	—	Defeasibility
Antenklēma	—	Accident
Metastasis	—	Good intentions
Syngnōmē	—	Reduce offensiveness
Purgatio	—	Bolstering
Deprecatio	—	Minimization
Metalēpsis	—	Differentiation
	—	Transcendence
	—	Attacking accuser
	—	Compensation
	—	Corrective action
	—	Mortification

Tabel 3. Vergelijking strategieën

De tweede stasis, *horos*, geeft als optie het herdefiniëren van de actie. Dit lijkt op verschillende strategieën van Benoit, die allemaal genoemd worden in zijn categorie *reduce offensiveness*. Dit zijn *minimization*, *differentiation* en *transcendence*. Bij alledrie deze strategieën wordt de actie op een manier omschreven waardoor die minder aanstootgevend lijkt dan voordat de verdediging heeft plaatsgevonden. Het is hierbij afhankelijk van de context van welke strategie er sprake is binnen de *image repair theory*.

Bij de derde stasis, *poiotēs*, worden verschillende opties gegeven waarmee er een beroep kan worden gedaan op verzachtende omstandigheden. *Antilēpsis*, waarbij er wordt beroepen op het feit dat de actie feitelijk niet strafbaar is, lijkt niet terug te komen in de *image repair theory*. De vier *antithetikai* lijken wel grotendeels aan te sluiten op de strategieën die Benoit noemt in de categorie *evade responsibility*. *Antistasis* lijkt op de strategie *good intentions*. In deze twee strategieën worden slechte intenties ontkend. De beschrijving van Benoit stopt hier, terwijl *antistasis* lijkt te verdedigen dat de beste van twee slechte opties is gekozen. *Antistasis* is hierdoor iets concreter. *Antenklēma* sluit vrijwel rechtstreeks aan op *provocation*. Er is sprake van een uitzondering als het slachtoffer ook de aanklager is. In dat geval is er hierbij mogelijk sprake van *attacking the accuser* (welke deel is van de categorie *reduce offensiveness*). De verdediging bij *metastasis* komt overeen met de strategie *defeasibility*. Bij beide wordt er beroepen op een gebrek aan informatie of controle, waardoor er geen (of minder) verantwoordelijkheid ligt bij de verdediger. De laatste van de *antithetikai*, *syngnōmē*, vormt bij de *image repair theory* een eigen categorie, namelijk *mortification*. *Syngnōmē* heeft nog de tweedeling *purgatio* en *deprecatio*. Deze verschillen van elkaar doordat de een negatieve intenties ontkent en de ander niet. Dit onderscheid wordt niet gemaakt in de *image repair theory*, maar beide substrategieën vallen wel binnen *mortification*.

De vierde stasis, *metalēpsis*, sluit (wanneer hij niet gebruikt wordt in een strafrechtelijke context) het meest aan op *attacking the accuser* van Benoit. De tegenstander wordt ervan beschuldigd dat hij ongeschikt is om de spreker te beschuldigen.

Alle strategieën die in de stasis theorie worden genoemd komen dus ook voor in de *image repair theory*, met als enige uitzondering *antilēpsis*. Het lijkt dus alsof de verdedigingen die in een strafrechtelijke context voorkomen veelal ook gebruikt kunnen worden om een reputatie te verdedigen. Enkel *antilēpsis*, waarbij de desbetreffende actie wordt omschreven als 'niet correct in de context, maar niet strafbaar' heeft geen corresponderende strategie in de *image repair theory*. Dit is geen verrassing, aangezien hierbij er alleen feitelijk naar de regel wordt gekeken om een straf te ontlopen, ondanks dat de actie wel 'fout' is. Deze strategie gaat dus in op de veroordeling, maar verdedigt niet de reputatie. Verder lijkt de *image repair theory* op veel gebieden uitgebreider dan de stasis theorie. In meerdere gevallen komt één strategie van Hermagoras overeen met meerdere strategieën van Benoit, afhankelijk van de context. Alleen *syngnōmē* is uitgebreider dan de variant van Benoit. Verder valt het op dat er nog enkele strategieën van de *image repair theory* niet zijn genoemd, doordat er geen vergelijkbare strategie is in de stasis theorie. Zo hebben *accident* (onderdeel van *evading responsibility*), *bolstering* en *compensation* (beide onderdeel van de categorie *reduce offensiveness*) en *corrective action*, geen tegenhanger in de stasis theorie. Ten slotte valt de strategie *attacking the accuser* op. Deze vertoont namelijk overeenkomsten met zowel *antenklēma* als *metalēpsis*, maar kan ook voorkomen in een context waarbij het niet met één van deze strategieën te vergelijken is. Een spreker kan immers zijn tegenpartij aanvallen met uitingen die niet ingaan op de beschuldiging. Hoewel het een erg specifiek scenario is waarbij *attacking the accuser* en *antenklēma* overeenkomen, is die grens minder duidelijk bij het onderscheid tussen de

aanval en *metalēpsis*. Er wordt volgens de stasis theorie bij een veroordeling als eerste op *metalēpsis* ingegaan, omdat de procedure goed moet worden uitgevoerd om daadwerkelijk op de beschuldiging in te kunnen gaan. Wanneer er een beroep wordt gedaan op een foute procedure (*metalēpsis*) wordt de beschuldiging uit de weg gegaan. De verdediging van de vierde stasis staat dus op zichzelf. Wanneer een aanval op de beschuldiger niet genoeg is om de beschuldiging uit de weg te gaan, staat deze aanval niet op zichzelf. In dat geval is er wel sprake van *attacking the accuser* maar niet van *metalēpsis*.

Dat de *image repair theory* uitgebreider lijkt te zijn qua strategieën dan de stasis theorie lijkt voort te komen uit het feit dat een reputatie uit meer bestaat dan de beoordeling van één foute actie. Een spreker zal veelal proberen een goede reputatie te behouden. In het geval van een misstap zijn er veel manieren om de reputatie te verdedigen, waaronder strategieën die de onschuld van de spreker lijken te verkondigen. Verdedigingen in een strafrechtelijke context hebben ook een verdedigende werking op de reputatie, maar een verdediging van de reputatie is niet altijd voldoende binnen een strafrechtelijke context. Dit maakt de mogelijkheden van de *image repair theory* veel breder dan die van de stasis theorie. In het komende hoofdstuk zal er onderzocht worden of deze aanvullingen ook relevant zijn bij het ontkennen van *speaker commitment*. Daarvoor zal een casusanalyse plaatsvinden waarbij de theorieën met elkaar vergeleken worden. Aan de hand hiervan kan beoordeeld worden of de strategieën zich in de praktijk net zo tegenover elkaar verhouden als in deze paragraaf, op theoretische grond, voorspeld is. Ook levert dit informatie op over welke strategieën nuttig zijn in de praktijk.

3. Toepassing theorieën op casus Baudet

De afgelopen maanden, voor de verkiezingen van 2021, is Thierry Baudet vaak in het nieuws geweest. Er is veel spanning rondom de politieke partij Forum voor Democratie, waarvan hij de lijsttrekker is. Een van de onderwerpen die veel media-aandacht krijgt is een diner dat plaatsvond in Tiel op 20 november 2020. Dit etentje werd bijgewoond door de top tien van het Forum voor Democratie. Niet lang erna is een brandbrief geschreven door Nicki Pouw-Verweij, die destijds als derde op de lijst stond. Hierin staat beschreven dat Baudet zich antisemitisch zou hebben uitgelaten en uitspraken gedaan zou hebben zoals dat iedereen die hij kent antisemit is en dat George Soros¹⁰ het coronavirus de wereld in heeft gebracht (Pouw-Verweij, 2020). Er is vaak om uitleg gevraagd aan Baudet en hij heeft zich dan ook meerdere keren moeten verdedigen. Hoewel hij vaak op dezelfde punten terugkomt gebruikt hij toch verschillende strategieën. Dit maakt het een geschikte casus om de twee theorieën met elkaar te vergelijken, en dus om mijn onderzoek mee te ondersteunen.

In dit hoofdstuk zal voornamelijk ingegaan worden op verdedigingen die door Baudet zelf naar voren worden gebracht en die gaan over de inhoud van deze brandbrief en het bijbehorende etentje. Enkel in paragraaf 3.4 zal er worden ingegaan op strategieën die door anderen zijn ingezet om Baudet te verdedigen. De desbetreffende fragmenten met verdedigingsstrategieën zijn grotendeels gevonden op YouTube en nieuwssites. Het materiaal dat is gebruikt in de analyses is afkomstig van talkshows, interviews en berichten die Baudet zelf online heeft geplaatst.

De verschillende strategieën die door Baudet worden ingezet zullen ieder in een eigen paragraaf besproken worden. Dit zal gedaan worden aan de hand van citaten en voorbeelden. In sommige uitingen, zoals in (1) worden er strategieën gecombineerd.

- (1) Ik kan me dat totaal niet herinneren. Maar als ik dat gezegd zou hebben - en nogmaals, ik kan dat echt niet plaatsen -, maar als iemand zoiets zou zeggen, in een wrevelige sfeer, je hebt misschien een glas op en je bent over de muziek aan het ruziën, het is laat, je bent moe... Dan is het toch evident een grap? [...] Ik heb op geen enkele manier een hekel aan of een afkeer van mensen van Joodse komaf. Binnen onze partij zijn allerlei mensen actief met zo'n achtergrond. Ik heb twaalf boeken geschreven en ook daarin is het niet terug te vinden. Ik kan het niet plaatsen. (Mebius & Sommer, 2021)

Een snelle blik op dit voorbeeld laat al zien dat Baudet veel verschillende manieren gebruikt om onschuldig over te komen. Hij lijkt te ontkennen dat hij de uitspraken gedaan zou hebben, geeft vervolgens de context als reden dat ze niet letterlijk bedoeld waren en sluit af met argumenten die ondersteunen dat hij dit soort uitspraken niet zou doen.

De paragrafen van dit hoofdstuk zijn ingedeeld volgens de verschillende strategieën die Baudet gebruikt. Deze zijn, waar het enigszins mogelijk is, gegroepeerd volgens de categorisering van de stasis theorie¹¹. De eerste twee paragrafen volgen de indeling van de stasis theorie (en onderzoeken dus ontkenning en herdefiniëring). De derde paragraaf gaat in op de aanvallen die Baudet doet richting de tegenpartij (veelal vergeleken met de vierde stasis). De vierde paragraaf sluit af met verdedigingen die niet door Baudet zelf worden aangedragen. In iedere paragraaf zullen de gebruikte strategieën ingedeeld worden volgens zowel de stasis theorie als de *image repair theory*.

¹⁰ George Soros is een bekende zakenman met Joodse achtergrond.

¹¹ Baudet gebruikt veel verschillende soorten verdedigingen, waarvan sommige elkaar tegen lijken te spreken. Hoewel dit interessant zou kunnen zijn om te onderzoeken draagt dit niets bij aan het vergelijken van de stasis theorie en de *image repair theory*. Dit zal daarom voor nu buiten beschouwing worden gelaten.

3.1 Ontkenning

De eerste verdedigingslinie geeft de optie om te ontkennen dat de beschuldigde de actie gedaan heeft. Deze strategie heeft voornamelijk een kans van slagen als er geen bewijs is dat de actie daadwerkelijk is uitgevoerd door de verdediger. Bij het etentje van de top tien van Forum van Democratie is dit ook het geval. Er is geen beeld of geluid hiervan publiekelijk gemaakt. Baudet geeft soms een directe ontkenning, maar vaker beroept hij zich op implicaturen en argumenten die sturen naar het idee dat hij de uitingen niet gedaan heeft. In de komende paragrafen zullen deze strategieën besproken worden.

3.1.1 Directe ontkenning

Baudet heeft de mogelijkheid om te ontkennen dat hij de uitspraken heeft gedaan. Er is immers geen bewijs van het tegendeel. Desondanks gebruikt hij amper directe ontkenningen. In (2) is een van de weinige voorbeelden te zien waarin dit wel gebeurt¹².

(2) A: Zij zeggen 'iedereen die ik ken die is een antisemiet', zou ook een van die quotes zijn.

TB: **Nee, dan, nee absoluut niet.** En dat is ook niet waar. Ik ben het zelf niet, ik heb heel veel Joodse vrienden, ik heb heel veel Joodse familieleden, enzovoorts, enzovoorts. Dat is een weezinwekkend idee om op me te plakken. (GeenStijl, 2020b)

Hij reageert op de bewering dat 'iedereen die ik ken is een antisemiet' een citaat van hem zou zijn. Dit doet hij door te zeggen dat dat absoluut niet het geval is. Dit is volgens beide theorieën een ontkenning. Baudet maakt hier dus gebruik van *stochasmos* of een *simple denial*. Hij breidt dit antwoord uit met argumentatie die in paragraaf 3.1.4 besproken zal worden.

In (3) is ook te zien dat hij in eerste instantie ontkent dat hij de uitingen gedaan heeft waar hij van beschuldigd is.

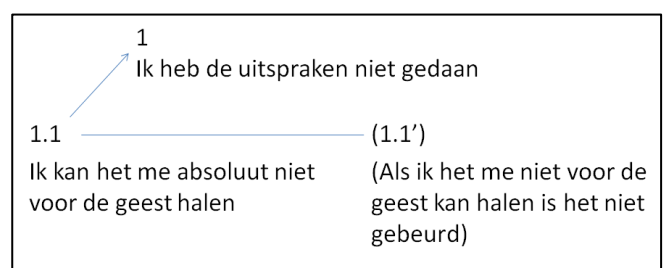
(3) A: Dat George Soros verhaal, corona de wereld in heeft geholpen, dat je holocaust relativeert. Heb je dat nou daar wel of niet gezegd?

TB: Nee, niet. Nee ik heb...

A: Dat ontken je ten stelligste

TB: Ja, ik heb gezegd 'ik ontk...' Ik weet hoe het menselijk geheugen werkt en het is ontzettend lastig om te zeggen 'wat heb je letterlijk zo gezegd'. Dus ik heb moeten terughalen 'hoe is het nou gegaan', ik kan me dat absoluut niet voor de geest halen, dus ik blijf bij mijn verhaal. (GeenStijl, 2020b)

Hoewel hij zijn reactie begint met dat hij het 'nee, niet' gezegd heeft, zwakt hij dat een paar zinnen later toch af. Dit doet hij met de stelling dat hij het zich niet voor de geest kan halen, wat ervoor zorgt dat hij bij zijn verhaal blijft. Dit berust dus op de veronderstelling dat wanneer je iets niet voor de geest kan halen, het niet gebeurd is. In structuur 1 is dit weergegeven in een argumentatiestructuur¹³.

Structuur 1

¹² In voorbeelden waarbij meerdere sprekers aan het woord zijn zullen de uitingen van Baudet voorgegaan worden door 'TB' en die van de andere spreker door 'A'.

¹³ De argumentatie zal weergegeven worden in argumentatiestructuren zoals in de pragma-dialectische argumentatietheorie gedaan wordt. Hierbij staat onder 1 het standpunt, onder 1.1 het argument en onder 1.1' het brugargument. Het brugargument verbindt het argument en het standpunt met elkaar en is vaak verzwegen. Verzwegen elementen zijn in de argumentatiestructuur tussen haakjes geplaatst (Van Eemeren & Snoeck Henkemans, 2011).

Het reconstrueren van de argumentatiestructuur heeft als doel om de verzwegen elementen van de argumentatie te verhelderen¹⁴. Ook deze reactie van Baudet valt onder *stochasmos* of *simple denial*.

Een andere vorm van ontkenningen is te zien in (4)

(4) Al die aantijgingen zijn totale quatsch. (Sijtsma & Kelder, 2021)

De beschuldigingen worden door Baudet ‘quatsch’ genoemd¹⁵. Hiermee beweert hij dus dat de beschuldigingen onjuist zijn wat het een directe ontkenning maakt. Dit is wederom *stochasmos* of *simple denial*.

3.1.2 Ontkenning impliceren

Hoewel er amper directe ontkenningen voorkwamen in de verdedigingen van Baudet suggereert hij wel vaak dat de beschrijving van het etentje niet correct is. In bijna ieder interview waar hem gevraagd wordt naar de gebeurtenissen van die avond, verweert hij zich met een van drie soortgelijke manieren. Zijn verweer bestaat afwisselend uit de stelling dat hij de omschrijving over het etentje niet herkent (5-6), niet thuis kan brengen (7) en dat hij het zich anders herinnert (8-9).

(5) Ik kan alleen maar zeggen dat ik me volstrekt niet herken in wat zij schrijft over die avond. (Timmerman & Baudet, 2020b)

(6) In ieder geval vertellen ze niet de waarheid die ik op enige manier herken. (Sijtsma & Kelder, 2021)

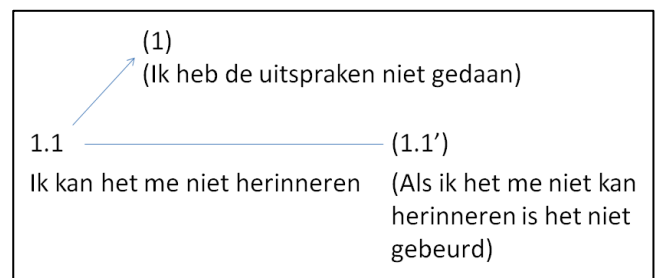
(7) Ik kan totaal niet thuisbrengen waar zij mee zijn gekomen. (Forum voor Democratie, 2021)

(8) Ik zeg dat ik een totaal andere herinnering heb aan de avond dan wat ik lees dat haar verslag is. (Timmerman & Baudet, 2020b)

(9) Ik heb al gezegd, ik herinner me die avond totaal anders. (Timmerman & Baudet, 2020c)

Hoewel Baudet vaak meerdere strategieën achter elkaar toepast, komt er over het algemeen maar één van deze drie uitingen voor per interview. Alle drie deze verdedigingen (niet herkennen, thuis kunnen brengen en herinneren) insinueren dat de gebeurtenissen zoals ze omschreven zijn niet hebben plaatsgevonden. Deze drie vormen van verweer geven dus allemaal aan dat Baudet niet bewust deze uitspraken gedaan zou hebben op 20 november. Dit wordt echter enkel gesuggereerd.

Dit is weergegeven in een argumentatiestructuur met één van deze varianten. In structuur 2 is er gekozen voor de uiting dat Baudet het zich niet herinnert. Dit verweer lijkt erg op degene die gereconstrueerd is in structuur 1, met als uitzondering dat in structuur 2 het standpunt impliciet is gehouden. Deze impliciete verdediging is bij beide theorieën te categoriseren als een ontkenning. Baudet maakt hier dus gebruik van *stochasmos* of een *simple denial*. Eenzelfde verdediging vindt ook plaats wanneer hij ontkent specifieke uitspraken gedaan te hebben, zoals in (10).

Structuur 2

¹⁴ Deze scriptie heeft niet als doel om de argumentatie te beoordelen op drogredelijkheid. De argumentatiestructuren zijn gereconstrueerd zoals Baudet ze presenteert. Of deze argumentaties geldig zijn wordt niet onderzocht.

¹⁵ ‘De definitie van ‘quatsch’ is ‘onzin, kletspraat’ (Quatsch, z.d., *Van Dale Online*). Hoewel onzin in de volksmond al vaak ‘onjuist’ wordt gezien (Onzin, z.d., *Woorden.org*) hebben de officiële bronnen veelal de definitie ‘dwaas, iets dat geen zin heeft’ hierbij gegeven (Onzin, z.d., *Van Dale Online*). De definitie van ‘kletspraat’ is volgens de Van Dale echter ‘onbeduidend, leugenachtig gepraat’ (Kletspraat, z.d., *Van Dale Online*). Dit maakt dat ‘quatsch’ ook onjuiste uitspraken betreft.

(10) Ik kan me die opmerking totaal niet herinneren. [...] Ik kan me werkelijk niet herinneren dat ik dat heb gezegd. (NOS, 2020)

Naast complete zinnen waarin hij beweert niet de uitspraken gedaan te hebben wordt het hem ook vaak gevraagd. Dit levert korte antwoorden op waarin hij wederom ontkent. In (11) wordt dit na een herhaalde vraag uitgebreid met de notie dat hij het zich niet herinnert en het niet kan thuisbrengen (een van de weinige uitingen waarbij hij deze twee combineert).

(11) A: Ik vraag het aan u omdat u zegt, u heeft in eerdere interviews gezegd 'ik herinner me niet dat ik dat gezegd heb.'

TB: Nee dat is ook zo.

A: U herkent het niet, u herinnert het zich niet?

TB: Nee maar ik zou nooit iem..., kijk, als iemand zegt 'je hebt op x moment dat en dat gezegd', nou ik herinner het me totaal niet, ik heb er niet, ik heb er geen geluidsopnames van, maar ik kan me totaal niet vinden in die uitspraken, ik kan het niet thuisbrengen. (Forum voor Democratie, 2021)

3.1.3 Ontkenningen van anderen

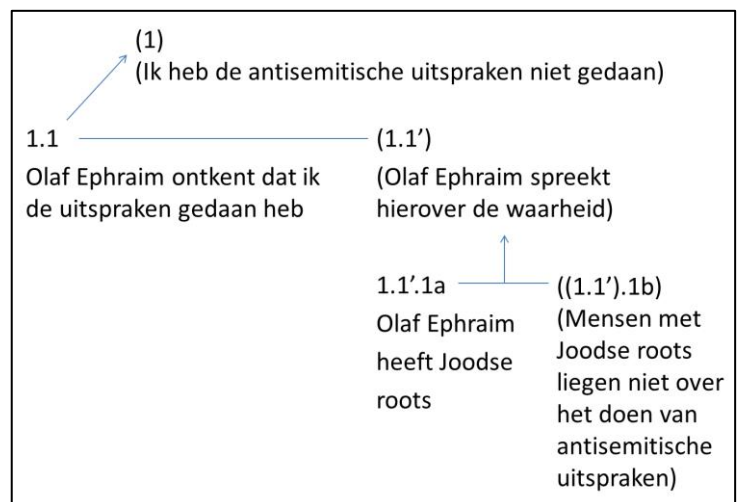
Vaak in combinatie met een van de hierboven genoemde strategieën beroept Baudet zich ook op de ontkenningen van anderen. Hij verkondigt dat andere aanwezigen, vooral Olaf Ephraim, eveneens beweren dat de avond anders is verlopen dan is beschreven in de brandbrief van Pouw-Verweij. Dit zorgt ervoor dat het niet lijkt alsof hij als enige het oneens is met de inhoud van de brief. Voorbeelden hiervan zijn te zien in (12-14).

(12) Andere mensen die erbij aanwezig zijn zeggen ook 'nou helemaal niet zo gegaan'. (Forum voor Democratie, 2021)

(13) Olaf Ephraim verklaart dus ook met de hand op de hart dat hij een totaal andere lezing heeft van die avond. (Timmerman & Baudet, 2020b)

(14) En Olaf Ephraim die overigens een joodse achtergrond heeft zat de hele avond naast me en die heeft ook schriftelijke verklaring afgelegd met 'het is totale quatsch'. (Sijtsma & Kelder, 2021)

Het is geen toeval dat hij zich vaak beroept op de ontkenning van Ephraim. Hij is niet alleen een van de weinige in de top tien van het Forum voor Democratie die nog achter Baudet staat, hij heeft ook een Joodse achtergrond. Baudet benoemt dit vaak in zijn argumentatie, zoals in (14). Hiervoor kan de motivatie zijn dat wanneer iemand met een Joodse achtergrond zegt dat Baudet geen antisemitische uitspraken heeft gedaan, dat zeer aannemelijk overkomt. Het voelt immers tegenstrijdig om als gemarginaliseerde groep het op te nemen voor iemand die deze desbetreffende groep aanvalt. Deze argumentatie is weergegeven in structuur 3¹⁶. Dit kan gelezen

Structuur 3

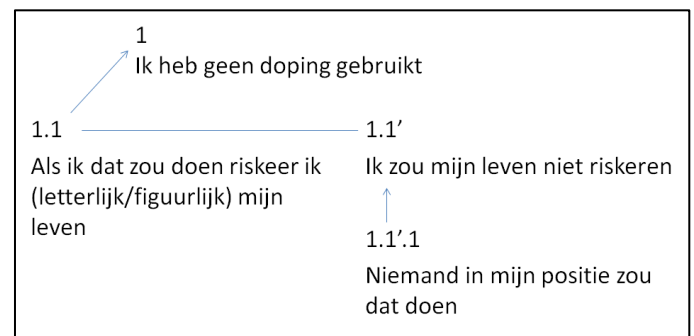
¹⁶ De argumentatie in deze structuur is ingewikkelder dan die in de vorige structuren. Het is mogelijk om argumenten te geven voor andere (brug)argumenten. In dat geval komt dit nieuwe argument in de structuur onder degene die het ondersteunt met een extra '.1' achter de huidige benoeming. Dit maakt het in deze structuur, waar het een argument voor het brugargument is, '1.1'.1'. In deze structuur is dit nieuwe argument opgesteld uit twee delen. Dit is weergegeven met de aanvulling 'a' en 'b'.

worden als ‘Olaf Ephraim heeft Joodse roots en mensen met Joodse roots liegen niet over het doen van antisemitische uitspraken, dus Olaf Ephraim spreekt de waarheid als hij ontkent dat Baudet de uitspraken gedaan heeft. Baudet heeft de uitspraken dus niet gedaan.’ Ook dit type verweer is een ontkenning van het gedaan hebben van de uitspraken. Wederom is het geen rechtstreekse manier (net als in paragraaf 3.1.2), maar toch zijn de corresponderende strategieën *stochasmos* en *simple denial*.

3.1.4 Argumenten ter ondersteuning van de ontkenning

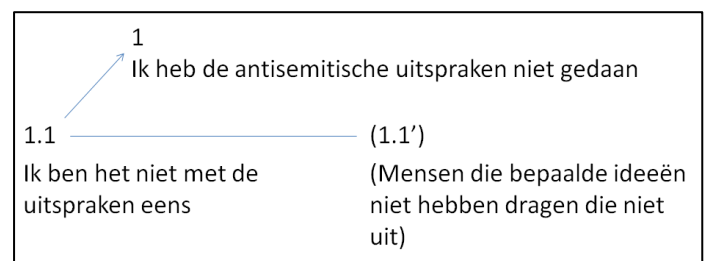
Een spreker kan een ontkenning versterken door argumenten te leveren die het onwaarschijnlijk maken dat de spreker de actie gedaan zou hebben. Zo wordt de ontkenning van de spreker onderbouwd, om de overtuigingskracht te vergroten. Dit soort argumenten zijn vooral te gebruiken in situaties waar er geen eenduidig bewijs is voor het gedaan hebben van de actie. In Jansen (2015) wordt er specifiek ingegaan op het ‘I would not do it’ argument, dat erg lijkt op de verdediging die Baudet ook vaak levert.

Ter illustratie beschrijft Jansen de verdedigingen van twee wielrenners die beschuldigd waren van het gebruiken van doping. Hierop werd door hen beide gereageerd met een retorische vraag, geparafraseerd: ‘why would I do that and risk (literally/figuratively) losing my life (again)?’ Zij gaven vervolgens argumenten voor het feit dat ze geen doping zouden gebruiken, gebaseerd op wat ze zouden verliezen als ze het wel zouden doen. Hun verdediging bestaat dus uit de waarschijnlijkheid van hun onschuld door de bewering dat ze geen risico zouden nemen dat hen zou kunnen schaden (Jansen, 2015, 254-258). Dit maakt de verdediging dus, simpel gezegd: ‘ik heb het niet gedaan, want ik zou het niet doen’, zie structuur 4.

Structuur 4

Baudet stelt zijn verdediging vaak op eenzelfde manier op. Hierbij beweert hij dat hij de racistische uitspraken niet gedaan heeft (door de indirecte ontkenningen besproken in de vorige paragraaf) en combineert dit met de notie dat hij de overtuigingen die hij uitgedragen zou hebben ook niet heeft. In dat geval zegt hij, gesimplificeerd: ‘ik heb het niet gezegd, want ik ben het er niet mee eens’, zoals in (15-16)). Hiermee schetst Baudet een scenario waarin het heel onwaarschijnlijk is dat hij de uitspraken gedaan zou hebben. De simpelste variant die Baudet hiervan gebruikt is weergegeven in structuur 5.

Structuur 5

(15) En het punt dat u zegt over de coronacrisis, ik heb op geen enkele manier het idee dat hij [Soros] corona heeft bedacht. Ik denk dat corona een virus is. (Forum voor Democratie, 2021)

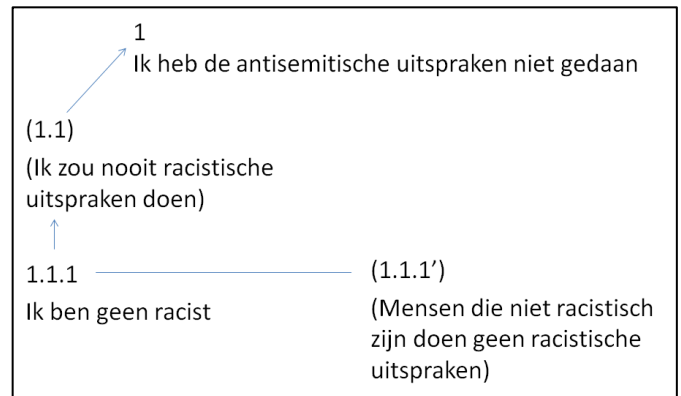
(16) A: Jij ontken dus dat er iets van antisemitische uitspraken door jou zijn gedaan op die bewuste vrijdagavond?

TB: Ja, en ik ontken ook dat ik antisemitische opvattingen heb, of racistisch of wat dan ook. Dat heb ik al heel vaak gedaan. (van Erven Dorens, 2020)

Dit type verdediging is waarschijnlijk gekozen omdat hij beschuldigd wordt van feiten waarvan hij niet kan bewijzen dat ze onjuist zijn. Dit maakt het van nature een vrij zwakke vorm van verdediging. De verdediging veronderstelt dat de spreker geen uitingen zou doen waar hij het niet mee eens is. Veel mensen zullen daadwerkelijk geen uitspraken doen waar ze het niet mee eens zijn, waardoor dit een sterk argument lijkt te zijn. Desondanks is dit argument erg speculatief; er kan immers niet bepaald worden of de spreker wel of niet dezelfde acties zou ondernemen als anderen en of hij daadwerkelijk die ideeën niet heeft. Voor de spreker werkt het in het voordeel dat het lastig is om het 'I would not do it' argument aan te vallen. Er is geen bewijs dat het wel of niet gebeurd zou zijn, waardoor een tegenargument een directe aanval zou moeten zijn op de spreker. Hierin zou er moeten worden verkondigd dat de spreker anders zou handelen dan 'normale' mensen, of dat hij liegt (Jansen, 2015, 256-257). Dit wordt veelal vermeden.

Jansen geeft ook een uitgebreidere versie van de ontkenningen die de wielrenners gaven (2015). De reden voor het niet doen van de actie zijn de risico's die er zouden zijn. Vervolgens wordt er een beroep gedaan op het feit dat mensen in hun positie dat soort risico's niet zouden nemen, dit is ook weergegeven in structuur 4. De uitgebreidere versie van de argumentatie is dan: 'ik heb het niet gedaan, want dan zou ik mijn leven riskeren en dat zou ik niet doen, want niemand in mijn positie zou dat doen' (Jansen, 2015, 255-258).

Baudet breidt zijn verdediging ook vaak uit. In de voorbeelden hierboven werden vrij simpele ontkenningen gegeven. In de komende voorbeelden (17) en in de hiervoor al genoemde (2) is een uitgebreidere versie gegeven, waarin hij ontkent dat hij racistische of antisemitische overtuigingen zou hebben. Dit doet hij expliciet met deze woorden, en heeft de vorm: 'ik heb die racistische uitspraken niet gedaan, want ik zou nooit racistische uitspraken doen, want ik ben geen racist en mensen die niet racistisch zijn, zouden die uitspraken niet doen', zie structuur 6.

Structuur 6

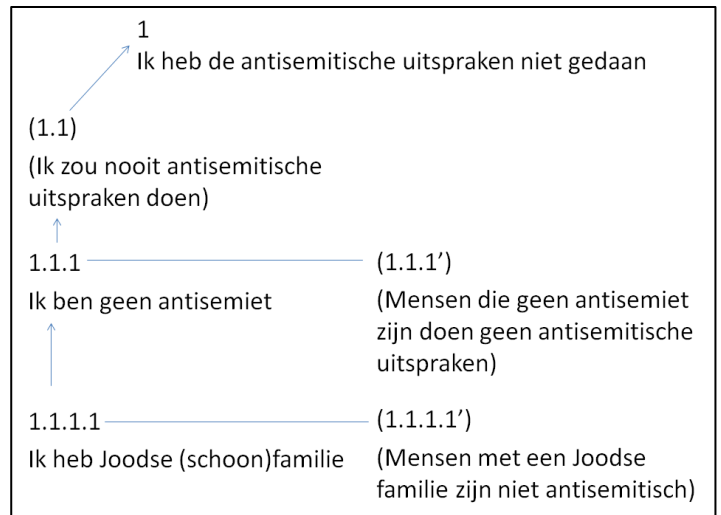
(2) A: Zij zeggen 'iedereen die ik ken die is een antisemiet', zou ook een van die quotes zijn.

TB: Nee, dan, nee absoluut niet. **En dat is ook niet waar.** Ik ben het zelf niet, ik heb heel veel Joodse vrienden, ik heb heel veel Joodse familieleden, enzovoorts, enzovoorts. **Dat is een weerzinwekkend idee om op me te plakken.** (GeenStijl, 2020b)

(17) Freek Jansen, Olaf Ephraim en ik zeggen 'dat is helemaal niet zo gegaan' en hoe dan ook, wat er ook maar gezegd is, ik neem totaal afstand van die uitspraak, het slaat ook nergens op. Ik werk samen met mensen van alle afkomsten, ook van Joodse komaf. Ik heb geen enkele antisemitische opvattingen, of nazistisch of racistisch wat me allemaal wordt aangewreven. Dus het is gewoon niet waar, het is er niet. (Forum voor Democratie, 2021)

Zoals in (2) en (17) te zien is, gebruikt Baudet soms de argumentatie dat hij mensen om zich heen heeft met een Joodse achtergrond. Soms benoemt hij ook specifiek dat zijn (schoon-)familie een Joodse achtergrond heeft. Dit kan gezien worden als een argument voor het feit dat hij geen racist of antisemiet is. Mensen zoals hij, met zowel familieleden als andere contacten met een Joodse achtergrond om zich heen, hebben immers waarschijnlijk geen afkeer van Joodse mensen. De argumentatie is wederom uitgebreid: 'ik heb die antisemitische uitspraken niet gedaan, want ik zou nooit antisemitische uitspraken doen, want ik ben geen antisemiet, want ik heb Joodse (schoon)familie, en mensen met een Joodse familie zijn niet antisemitisch'. Hierin zit nog een extra

brugargument bij de uiting ‘ik ben geen antisemiet’. Hierbij is er een vergelijkbaar brugargument te reconstrueren als in de vorige structuren; namelijk dat wanneer iemand geen antisemiet is, diegene ook geen antisemitische uitspraken doet. Dit is in structuur 7 weergegeven in een argumentatiestructuur. In deze structuur is er enkel gezet dat hij zich beroept op zijn Joodse (schoon)familie, maar dit is te vervangen door verschillende andere contacten die hij noemt in (18).

(18) Mijn hele schoonfamilie is van Joodse komaf.

Mijn verloofde is van Joodse komaf. De enige man in het partijbestuur die, die loyaal nog is aan mij, zat de hele avond naast me, waar het over gaat, die is ook van Joodse komaf. Mijn beste medewerkers hier op de fractie zijn van Joodse komaf en ik sport in een t-shirt van de Israel defence forces. (GeenStijl, 2020a)

Structuur 7

In dit voorbeeld noemt hij een hele lijst met mensen waar hij contact mee heeft die van Joodse komaf zijn. Dit lijkt erg op zijn verdediging in paragraaf 3.1.3, waar hij regelmatig benoemt dat Ephraïm een Joodse achtergrond heeft. Het verschil zit hem echter in de functie die het heeft. De notie dat Ephraïm een Joodse achtergrond heeft, bevestigt het idee dat hij niet zou liegen over het feit of Baudet antisemitische uitspraken zou hebben gedaan. In de laatste voorbeelden gaat het echter niet zozeer over het doen van de uitspraken, maar over het hebben van de overtuigingen. Baudet gebruikt in zijn verdediging verder niet de stelling dat er sprake is van een risico, zoals de wielrenners deden, maar gaat enkel in op het niet hebben van de overtuiging die hij uitgedragen zou hebben¹⁷.

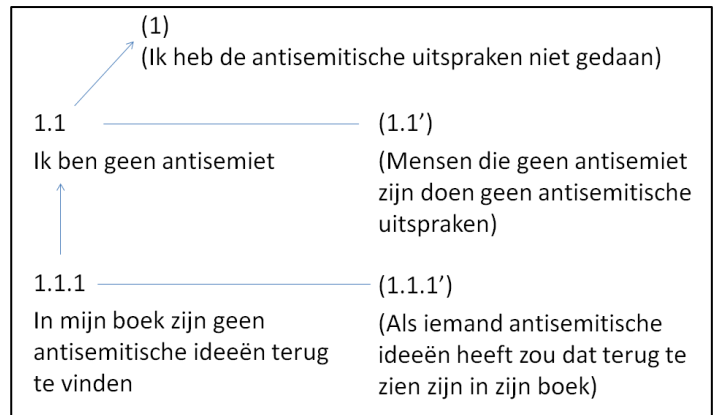
Het verschil tussen de argumentatie van de wielrenners en de argumentatie van Baudet komt beter aan het licht als er rekening wordt gehouden met het type argumentatie die gebruikt wordt. De wielrenners baseren hun verdediging op de negatieve consequenties die er zouden plaatsvinden wanneer ze de actie zouden doen. Dit behoort tot causale argumentatie, waarbij er geredeneerd wordt op basis van de gevolgen die een actie zou hebben. Baudet maakt daarentegen gebruik van symptomatische, of kenteken argumentatie. Hierbij wordt er beargumenteerd op basis van kenmerken (Van Eemeren & Snoeck Henkemans, 2011, pp. 87-94). Zo is het kenmerkend dat iemand die geen racist is, geen racistische uitspraken doet. Dit is een vrij groot verschil tussen deze twee argumentaties, wat het erg opvallend maakt dat in beide structuren de uiting ‘ik zou het niet doen’ het (brug)argument is.

In een interview geeft Baudet als verdediging ook aan dat er in zijn boeken geen racistische opvattingen zijn terug te vinden, zie (19). Dit is wederom een kentekenargumentatie. Wanneer er geen antisemitische ideeën besproken zijn in zijn twaalf boeken is het waarschijnlijk dat hij geen

¹⁷ Bij het doen van de uitspraken is er het risico dat dit publiekelijk gemaakt zou worden. Los van een negatieve impact op zijn reputatie, zou dit ook een negatief effect hebben op zijn privé omgeving. Hij zou zo de mensen om zich heen kunnen kwetsen of ontstemmen. Momenteel is er geen onomstotelijk bewijs dat hij de uitspraken gedaan heeft en dit risico heeft genomen of dat er sprake is van valse beschuldigingen. Op de aanwezigheid van dit risico gaat Baudet niet in bij zijn verdediging.

antisemitische ideeën heeft. En als hij die niet heeft, zou hij ook geen antisemitische uitspraken doen, zie structuur 8¹⁸.

(19) Ik heb op geen enkele manier een hekel aan of een afkeer van mensen van Joodse komaf. Binnen onze partij zijn allerlei mensen actief met zo'n achtergrond. Ik heb twaalf boeken geschreven en ook daarin is het niet terug te vinden. (Mebius & Sommer, 2021)

Hiermee versterkt hij zijn ontkenning, maar levert hij geen nieuwe strategieën aan. Dit ondersteunt dus wederom enkel zijn *simple denial* of *stochasmos*.

Structuur 8

In sommige interviews doet Baudet meer dan simpelweg het ontkennen van de opvattingen. Bijvoorbeeld in (20) claimt hij niet alleen dat hij het doen van de uitspraak niet herinnert en dat hij het er niet mee eens is, maar ook dat het een absurd standpunt is.

(20) Het probleem van dit soort dingen is, ten eerste, ik kan me absoluut niet herinneren dat ik dat heb gezegd én ik vind niet dat George Soros corona de wereld in heeft geholpen. Dat zou een absurd standpunt zijn. (NOS, 2020)

Ook in (2), hier wederom herhaald, is dit bijvoorbeeld te zien. Hij ontkent eerst het gedaan hebben van de uitspraken, zegt vervolgens dat de uiting waarvan hij beschuldigd is niet waar is en sluit af met dat het een weezinwekkend idee is.

(2) A: Zij zeggen 'iedereen die ik ken die is een antisemiet', zou ook een van die quotes zijn.

TB: Nee, dan, nee absoluut niet. **En dat is ook niet waar.** Ik ben het zelf niet, ik heb heel veel Joodse vrienden, ik heb heel veel Joodse familieleden, enzovoorts, enzovoorts. **Dat is een weezinwekkend idee om op me te plakken.** (GeenStijl, 2020b)

Hoewel het slechts een kleine toevoeging lijkt speelt het wel een rol bij de indeling van de strategieën. Als we terugkijken naar paragraaf 2.1 zien we dat Boogaart et al. (2020) een soortgelijk voorbeeld indelen onder *metalēpsis*, oftewel het beroepen op een 'procedurefout' of verkeerde 'beoordelaar'¹⁹. De persoon die dit idee zou kunnen hebben, of überhaupt die link zou kunnen leggen, is degene die absurd of weezinwekkend is. In dit geval zou het dus zowel gaan om de mensen die deze ideeën dus erop nahouden, de mensen die het zouden kunnen bedenken en de mensen die hem daarvan beschuldigen. Dan zou dit een aanval kunnen zijn tegen Pouw-Verweij. Deze uitingen worden door Baudet altijd als argument gegeven voor zijn onschuld, en dus ter versterking van zijn *stochasmos* of *simple denial*. De 'absurd' opmerking is volgens de categorisering van de stasis theorie in te delen onder *metalēpsis*, net als gedaan wordt in de vergelijkbare situatie in Boogaart et al. Bij de indeling van de *image repair theory* valt dit onder de strategie *attacking the accuser*.

¹⁸ In een eerdere voetnoot is al vermeld dat de argumentatiestructuren niet beoordeeld zullen worden op drogredelijkheid. Echter, de manier waarop Baudet deze argumentatie presenteert lijkt zodanig drogredelijk dat het relevant leek om deze stelling te herhalen.

¹⁹ In Boogaart et al. wordt het voorval besproken dat een Britse journalist een afbeelding had geplaatst van een baby aap in een pak, met het komisch bedoelde bericht dat het Archie, de pasgeboren zoon van Prins Harry en Meghan Markle, zou betreffen. Door de etniciteit van Markle heeft dit bericht een racistische lading. Hij verdedigde zich met de notie dat hij zich niet bewust was dat de uitspraak racistisch opgevat zou kunnen worden, omdat hij 'niet ziek in zijn hoofd is' (Boogaart et al., 2020, pp. 18-23).

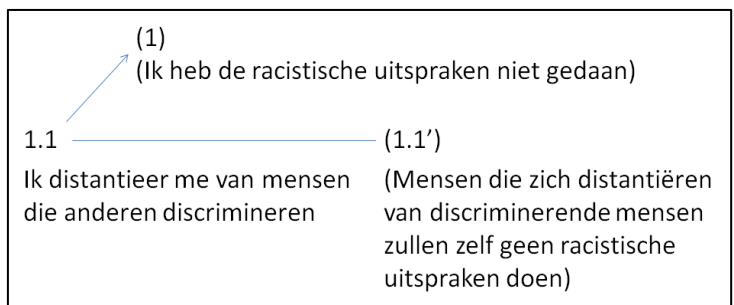
In sommige fragmenten ontkent Baudet niet alleen dat hij antisemitische of racistische overtuigingen zou hebben, maar veroordeelt hij mensen die anderen beoordelen op hun ras, afkomst of geloof, zoals in (21)

(21) Volgens mij heb ik ook al honderd keer verklaard dat iedereen die een mens niet op zijn individuele kwaliteiten beoordeelt, maar op basis van ras, of afkomst of geloof of wat dan ook, dat die geen knip voor de neus waard is en geen plek heeft bij Forum en ook niet in mijn hart. Ik ben een open mens, en ik wil iedereen, of je nou uit Zimbabwe komt, of uit Duitsland, of uit Nederland, of waar dan ook vandaan, mensen die hier zijn en iedereen behandelen we gelijk. Dat is de absolute uitgangspunt. (Timmerman & Baudet, 2020c)

Baudet onderscheidt zich op verschillende momenten van mensen die anderen discrimineren. Hij benadrukt dat discriminerende mensen geen plaats hebben binnen Forum voor Democratie, aangezien iedereen op zijn individuele kwaliteiten beoordeeld zou moeten worden. Zie ook (22) waarin hij het opneemt tegen mensen die anderen beoordelen op seksuele voorkeur, migratie of huidskleur.

(22) Als ik iemand tegenkom in mijn leven die mensen anders beoordeelt om afkomst of om seksuele voorkeur of om migratie of wat dan ook, huidskleur, dan zijn ze nog dezelfde minuut, zijn ze uit mijn leven. Dat is onaanvaardbaar. Iedereen die mij kent die zal ook beamen dat ik een heel open en integer mens ben waar je mee bevriend kan raken, contact mee kan hebben. [...] Ongeacht waar je vandaan komt. Wat je in je vrije tijd doet, wat je gelooft, enzovoorts. Maar wat mij dus nu wordt aangewreven dat is precies wat ik dus ook niet wil doen, namelijk mensen, op basis van vage beschuldigingen en hearsay voor de bus gooien. (GeenStijl, 2020a)

In de fragmenten (21) en (22) valt Baudet dus discriminerende, racistische mensen aan. Dit lijkt niet op een duidelijke argumentatie, maar is wederom een versterking voor het gevoel dat hij de uitspraken niet gedaan zal hebben. Mensen die zich distantiëren van mensen die anderen discrimineren zullen zelf waarschijnlijk geen racistische uitspraken doen. Dit is weergegeven in structuur 9.

Structuur 9

Er is hier nog iets opvallends aan de hand. Discriminatie en racisme worden over het algemeen als negatief beschreven, maar het veroordelen ervan zou niet uitzonderlijk moeten zijn. Baudet lijkt echter het veroordelen van racisme te gebruiken als argument dat hij een goed persoon is. Hij benoemt het vaak en uitgebreid. Dit kan zijn omdat hij denkt dat dit helpt met het publiek te overtuigen van zijn onschuld, maar het lijkt bijna op opscheppen over zijn karakter. Dit zou betekenen dat het niet enkel zijn onschuld beargumenteert, en dus de ontkenning versterkt, maar dat het daarnaast een andere strategie bevat. Binnen de *image repair theory* zou dit 'opscheppen' kunnen vallen onder *bolstering*. Zoals in paragraaf 2.3 is besproken is er geen vergelijkbare strategie beschreven in de stasis theorie.

Baudet weet soms ook in een interview te verwerken dat hij integer is en dat hij zo door anderen wordt genoemd. Dit is bijvoorbeeld te zien in (22), maar ook in (23) laat hij weten dat zijn vriendin hem eervol vindt. Dit is wederom een vorm van *bolstering*, maar dan expliciet en een stuk directer.

(23) Mijn geliefde die zei vannacht tegen me: 'Je bent de meest eervolle man die ik ooit heb gezien'. En dat raakte me, dat vond ik mooi. (Timmerman & Baudet, 2020a)

Baudet onderbouwt dus vaak zijn ontkenningen. Deze argumenten zorgen ervoor dat het onwaarschijnlijk lijkt dat Baudet de uitspraken toch gedaan zou hebben. In sommige gevallen zit er in deze onderbouwing zelf ook een strategie verwerkt, namelijk *bolstering* en *attacking the accuser* (ofwel *metalēpsis*).

3.1.5 Juridische stappen en liegen

Wat opvallend is, is dat Baudet in geen van zijn pogingen tot verweer letterlijk zegt dat zijn voormalig partijgenoten liegen over de avond. Nadat hij ontkent dat hij de uitspraken gedaan zou hebben, is er wel meerdere keren aan hem gevraagd of zijn partijgenoten dan liegen. In zijn antwoord draait hij hier echter vaak omheen. Een vaak terugkerend antwoord is dat hij niet wil speculeren over de motieven van anderen, zoals in (24) en (25). Dit vult hij dan ook aan met de strategieën uit paragraaf 3.1.2, dat hij de beschrijving niet herkent of kan thuisbrengen, dit is te zien in (24-26).

(24) A: Ja jij staat heel rustig, maar dan denk ik toch nog steeds, al die mensen die dat zeggen die zijn dan, hebben een complot gevormd en die liegen allemaal om jou een mes in je rug te steken. Is het zo simpel?

TB: Ik wil niet speculeren over de motieven van anderen. Ik kan wel vertellen...

A: Maar ze liegen, als jij zegt dat je het niet gezegd hebt, dan zeg je dat die anderen liegen.

TB: Ja en nogmaals, ik ga niet speculeren over de motieven van anderen, maar ik kan wel zeggen...

A: Ja maar dat is geen motief, dan liegen ze, dat is geen motief. Dat is gewoon een constatering.

TB: Wat ik wel wil zeggen is dat mijn hart wel gebroken is.

A: Dat snap ik maar zeg je dan dat ze liegen, of...?

TB: Ik zeg dat ik me totaal niet herken in hun weergave van het etentje. (GeenStijl, 2020b)

(25) A: Dus al die mensen liegen. Daar komt het dan op neer.

TB: Ik ga echt niet speculeren over de motieven van anderen, maar ik kan je wel zeggen...

A: Ja maar dat is geen speculeren, dat is geen motieven maken, als zij dat niet gezegd hebben, dan zeg je dat ze liegen.

TB: Ik zeg dat dit voor mij op geen enkele manier thuis te brengen is en dat ook de aantijgingen volstrekt onjuist zijn. (GeenStijl, 2020b)

(26) A: Zijn deze mensen, Eerdmans, Pouw en Vlaardingebroek, zijn dat leugenaars?

TB: Ik heb steeds gezegd, ik ga niet in dat soort kwalificaties spreken, ik ga alleen spreken over mezelf. Ik kan totaal niet thuisbrengen waar zij mee zijn gekomen, en ik denk dat, nou ik wens ze succes, maar ik denk dat kiezers liever een fundamenteel verhaal willen, dan een verhaal van een centimetertje meer in de marge of meer of minder. (Forum voor Democratie, 2021)

Het is opvallend dat Baudet het woord 'liegen' niet wil gebruiken. Hij ontwijkt het in ieder interview waar ernaar gevraagd wordt. Hij ontkent daarentegen wel gelijk dat hij de desbetreffende uitspraken gedaan zou hebben. Zoals in (24) en (25) ook gesteld wordt, is het ontkennen van het gedaan hebben van de uitspraken gelijk aan zeggen dat de tegenpartij niet de waarheid spreekt. Hij beweert ook meerdere keren dat de omschrijving van de avond niet de waarheid is zoals hij hem 'herkent', zie (6) in paragraaf 3.1.2. De koppeling naar liegen wil hij echter niet maken, ondanks dat in paragraaf 3.3 te zien is dat hij prima bereid is om zijn tegenstanders aan te vallen. Wellicht is het beschuldigen van liegen te direct naar zijn zin.

Door deze weigering tot het rechtuit beschuldigen van de voormalige partijleden is het opvallend dat hij in (27) wel verkondigt dat Ephraïm juridische stappen tegen Pouw-Verweij

overweegt. Ephraïm zou dit doen omdat hij zich niet herkent in het verslag dat Pouw-Verweij heeft gegeven over de avond in Tiel.

(27) TB: Olaf Ephraïm die was daar ook bij.

A: Ja, die zit ook in het bestuur he.

TB: Ja, die zat de hele avond naast mij. En hij heeft gisteravond al aangekondigd dat hij juridische stappen overweegt, tegen Nicki Pouw-Verweij, vanwege deze teksten. Hij gaat vandaag verklaren dat hij zich totaal niet herkent in deze lezing van die avond. (Timmerman & Baudet, 2020b)

Ongeacht de juistheid hiervan is het opvallend dat hij dit zegt. Juridische stappen ondernemen door de onjuistheid van de beschrijving van de gebeurtenissen op de desbetreffende avond is een duidelijke indicatie dat het werkelijk niet zo gebeurd zou zijn. Dit komt in zijn uitspraken het dichtste bij de tegenpartij beschuldigen van liegen. Wellicht vindt hij dit makkelijker omdat Ephraïm degene zou zijn die de stappen overweegt en niet hij zelf. De verantwoordelijkheid is dus makkelijk te ontwijken. In ieder geval is er in (27) weer sprake van een (indirecte) ontkenning, oftewel *stochasmos of simple denial*.

3.2 Context

De tweede verdedigingslinie uit de stasis theorie geeft als optie het herdefiniëren van de foute actie. Hierbij zorgt de nieuwe definitie ervoor dat de actie minder aanstootgevend overkomt dan in de beschuldiging. Dit wordt veelal gedaan door informatie over de context te geven. Baudet doet dit op verschillende manieren. In sommige interviews geeft hij aan dat hij zinnen heeft gezegd die lijken op de omschrijvingen in de brandbrief, maar met belangrijke verschillen. Dit zou ervoor zorgen dat de uitingen anders opgevat zouden moeten worden. Ook heeft hij het in sommige interviews over de sfeer van het etentje en (de waarschijnlijkheid) dat de uitspraken niet letterlijk bedoeld waren. Dit zal in de komende paragrafen besproken worden.

3.2.1 Tekstuele context

Baudet vertelt in sommige interviews dat hij bepaalde gedeeltes van de uitingen in de brandbrief wel degelijk gezegd zou hebben, maar in een compleet andere context. Deze 'nieuwe' context geeft meer informatie over de uitspraken die ervoor gedaan werden. Er wordt een verantwoording gegeven voor de uiting die in de brief voorkwam, maar deze wordt onschadelijk gemaakt doordat de beschuldiging als onjuist en onvolledig wordt omschreven. Een voorbeeld hiervan is te zien in (28).

(28) Wat ik me herinner dat ik heb gezegd: 'als kritiek op Soros antisemitisch is, nou dan is iedereen die ik ken een antisemiet'. Met andere woorden, het is belachelijk om kritiek op Soros antisemitisme te noemen. (Forum voor Democratie, 2021)

In dit voorbeeld verklaart Baudet dat hij de woorden 'iedereen die ik ken is antisemiet' vrijwel letterlijk gezegd zou hebben, maar op een andere manier dan de letterlijke lezing die Pouw-Verweij geeft in haar brief. Baudet beweert dat zijn woorden een sarcastische manier waren om te zeggen kritiek op Soros niet antisemitisch is. Hoewel hij ontkent dat hij beweerde dat iedereen die hij kent antisemiet is, doet hij dit niet door te ontkennen dat hij de woorden gezegd zou hebben. Hij erkent dat hij de letterlijke uitspraak 'als kritiek op Soros antisemitisch is, nou dan is iedereen die ik ken antisemiet' gedaan heeft. Dit veronderstelt dat in de momenten voor deze uitspraak, Baudet kritiek gaf op Soros, en dat dit door een van de aanwezigen gezien werd als antisemitisch. De uitspraak die Baudet gedaan zou hebben is dan een niet letterlijke manier van beweren dat kritiek op Soros niet antisemitisch is. Bij zijn verdediging beroept hij zich dus op de impliciete betekenis van zijn uiting.

Alle strategieën die zich beroepen op de bedoelde betekenis of interpretatie worden door Boogaart et al. (2020, p.22) gecategoriseerd als herdefiniëren, oftewel *horos*. In deze context komt dit het meest overeen met de strategie *transcendence* van de *image repair theory*. De actie wordt immers omschreven in een geheel andere context, waarin de uitspraak niet meer te veroordelen is.

In (29) verdedigt Baudet zich op een vergelijkbare manier.

(29) En een bepaalde context van kritiek op Soros. Is dat antisemitisch, nou als dat, als dat antisemitisch is, dan is alles antisemitisch. (GeenStijl, 2020b)

Hier is wederom sprake van de impliciete boodschap dat kritiek op Soros niet antisemitisch is. De manier waarop dit gebeurt lijkt op die uit (28). De manier is daarentegen anders opgesteld. In plaats van de uiting waarvan hij beschuldigd wordt, namelijk 'iedereen die ik ken is antisemiet', heeft hij het hier over de uiting 'dan is alles antisemitisch'. Aangezien de woorden die hij volgens de brandbrief gezegd zou hebben niet voorkomen in deze verdediging, lijkt het alsof hij ontkent dat hij de letterlijke woorden gezegd zou hebben. In dat geval is het op te vatten als *stochasmos* of *simple denial*. Daarentegen lijkt het, vooral door de verantwoording die Baudet geeft, dat hij zich beroept op de impliciete betekenis van de woorden. In dat geval zou er wederom sprake zijn van *horos* volgens de stasis theorie. Dit zou dan ook weer overeenkomen met *transcendence* van de *image repair theory*.

3.2.2 Situationele context

In sommige interviews gaat Baudet in op de sfeer en de situatie tijdens het etentje. Hij gaat hierbij niet specifiek in op de uitspraken die gedaan zouden zijn, maar puur op hoe die avond zich afspeelde. Op een gegeven moment verweert hij zich met het feit dat er 'een glaasje op was' en dat mensen elkaar een beetje aan het uittesten waren, zie (30).

(30) Maar wat het probleem van dit soort dingen is, dat in een avond, en er is een glaasje op, mensen zijn een beetje elkaar aan het uittesten en duwen trekken, is heel lastig te onderscheiden 'wat is een provocatie', 'wat is een grapje', enzovoorts enzovoorts. Wat ik belangrijk vind is niet wat er ooit gezegd zou zijn bij een avond. Met een glas op, met een besloten setting. (NOS, 2020)

In dit voorbeeld, en specifiek met de notie dat mensen 'een glaasje op' hadden, laat hij het lijken alsof de uitspraken wel gedaan zijn, maar dat hij dat niet bij volle bewustzijn deed. Boogaart et al. delen dit in hun artikel in onder *poiotēs*²⁰ (2020). Dit valt onder *metastasis* volgens de stasis theorie, en is de substrategie *defeasibility* volgens de *image repair theory*.

Ook oppert Baudet in dit voorbeeld dat het lastig is om te bepalen wat een provocatie of een grapje is. Vervolgens zegt hij dat het van belang is om mee te nemen dat het in een besloten setting was. Hij lijkt hiermee op te brengen dat in deze situatie de uitspraken niet altijd letterlijk genomen zouden moeten worden. Op deze manier veroorzaakt hij twijfel over de inhoud van de boodschap die hij geuit zou hebben. Als de uiting die hij gezegd zou hebben niet letterlijk bedoeld is, maar een provocatie of grapje is, zou dit ook vallen onder *horos*. Er wordt immers een beroep gedaan op een andere, niet letterlijke, betekenis. Dit zou in dit scenario vallen onder *differentiation* in de *image repair theory*. De uitspraken zouden wel gedaan zijn, maar het gedaan hebben wordt vergeleken en onderscheiden van het daadwerkelijk eens zijn met de uitspraken.

²⁰ Zie het voorbeeld van de Leidse studenten die zich verdedigen met de stelling dat ze dronken waren toen ze de aanstootgevende uitingen hadden gedaan (Boogaart et al., 2020, p.15).

Vrij direct na deze verdediging volgt hij dit op met de notie dat zijn tegenstanders een aantal uitspraken compleet uit de context halen om hem er slecht uit te laten zien en zo een coup te plegen, zie (31).

(31) Zien jullie niet dat dit een coup is. Ze hebben een aanleiding genomen en hebben gedacht 'hier gaan we opspringen'. In de dagen daarna hebben ze materiaal verzameld, zeiden ze ineens 'oh wacht, dat etentje, we halen daar een of twee uitspraken vandaan, die halen we totaal uit de context'. (NOS, 2020)

Hier ontkent Baudet dat de beschuldigingen kloppen door te zeggen dat de uitspraken uit de context gehaald zijn. Hij beweert dus dat de betekenis niet letterlijk genomen moet worden, maar afhankelijk is van de context of implicaties. Hij draagt echter niet aan hoe de uitingen wel opgevat moeten worden. Desondanks hoort ook dit bij het beroepen op een andere betekenis, waardoor deze onder *horos* valt. Aangezien hij beweert dat de uitspraken minder aanstootgevend zijn in de bedoelde context zou dit een geval van *transcendence* zijn binnen de *image repair theory*. Hij plaatst het echter niet in de bedoelde andere context bij zijn verdediging, wat deze indeling twijfelachtig maakt. Hierdoor lijkt het meer op *minimization*, wat enkel zegt dat de actie minder negatief is dan in de beschuldiging beweerd werd (maar ook hierbij wordt idealiter de reden hiervoor gegeven). In ditzelfde voorbeeld is er sprake van nog meer strategieën, maar die zullen in paragraaf 3.3 besproken worden.

Ten slotte is het interessant om terug te kijken naar voorbeeld (1). Hierin werd een ontkenning gecombineerd met een herdefiniëring. Dit voorbeeld werd gegeven aan het begin van dit hoofdstuk, maar is hier voor het gemak herhaald.

(1) Ik kan me dat totaal niet herinneren. Maar als ik dat gezegd zou hebben - en nogmaals, ik kan dat echt niet plaats - , maar als iemand zoiets zou zeggen, in een wrevelige sfeer, je hebt misschien een glas op en je bent over de muziek aan het ruziën, het is laat, je bent moe... Dan is het toch evident een grap? (Mebius & Sommer, 2021)

De eerste zin is, zoals besproken in paragraaf 3.1.2, een geïmpliceerde ontkenning. Dit wordt echter aangevuld met een verdediging voor wanneer de ontkenning niet overtuigend genoeg is, of als deze incorrect blijkt te zijn. Hierin zegt hij dat wanneer iemand iets zegt in een wrevelige sfeer waar ruzie heerst, terwijl je moe bent en een 'glas op' hebt, dit hoogstwaarschijnlijk een grap is. Ongeacht of deze bewering klopt wordt er wederom een beroep gedaan op een niet letterlijke betekenis. Dit is, net zoals de ontkenning in voorbeeld (30), volgens de stasis theorie *horos*. In de *image repair theory* is er hierbij wederom sprake van *differentiation*.

3.3 Aanval van de tegenpartij

In sommige interviews beroept Baudet zich niet alleen op de verdediging dat hij de uitingen niet gedaan zou hebben. Soms vult hij dit aan met een aanval op Nicki Pouw-Verweij, Joost Eerdmans en enig ander die zich tegen hem heeft gekeerd. Dit doet hij op verschillende manieren met een variërende mate aan directheid.

In een van zijn verweren lijkt hij zichzelf te berispen aangezien hij deze groep mensen om zich heen heeft verzameld, zoals in (32).

(32) A: En de bende die de afgelopen week is ontstaan, ik heb het je al vaker gevraagd, maar vind je nou echt niet zelf dat je er zelf ook fout in zit? Dat er echt dingen misgegaan zijn?

TB: Nou ik heb de verkeerde mensen vertrouwd. Ik heb de verkeerde mensen om me heen verzameld in de partij. (GeenStijl, 2020a)

Met het antwoord dat Baudet geeft, trekt hij (qua vorm) de verantwoordelijkheid op zichzelf, maar in werkelijkheid schuift hij de verantwoordelijkheid juist naar de tegenpartij. Zijn partijgenoten worden omschreven als de 'verkeerde mensen' die niet te vertrouwen zijn. Hij doet op deze manier af aan hun geloofwaardigheid en ontwijkt alle verantwoordelijkheid die hij had kunnen nemen voor de gebeurtenissen. In dit voorbeeld gebeurt er veel tegelijk. Er wordt in dit korte fragment niet ingegaan op de beschuldigingen zelf, waardoor er geen sprake is van ontkenningen hierover. Er wordt wel gekeken naar de ophef die de beschuldigingen hebben veroorzaakt, namelijk een breuk binnen de partij. De top tien van de partij Forum voor Democratie was op dit moment opgedeeld door de inhoud van de brandbrief. In (32) verschuift hij de schuld van zichzelf ('zit je er zelf ook niet fout in?') naar zijn partijgenoten. Hij bekent dat hij schuldig is geweest aan het veroorzaken van onrust binnen de partij, doordat hij de verkeerde mensen om zich heen heeft verzameld. Daarentegen impliceert hij hiermee tegelijk dat hij niet de directe veroorzaker is van deze onrust. Hij schuift op deze manier die verantwoordelijkheid op de tegenpartij. Dit laat het eruit zien als een ontkenning, oftewel *stochasmos*. Dit zou in de *image repair theory* een *shift blame* zijn. Verder lijkt hij hiermee te zeggen dat het zijn fout is dat hij de verkeerde mensen om zich heen heeft verzameld, maar dat hij te weinig kennis had om het anders te doen. Dit zou een vorm van *metastasis* zijn volgens de stasis theorie of *defeasibility* in de *image repair theory*.

Op andere momenten verwijt hij zijn voormalig partijgenoten dat ze enkel de politiek in wilden en niet per se achter het Forum voor Democratie bleken te staan, zoals in (33-34).

(33) In elk geval zouden journalisten zich kunnen afvragen hoe het kan dat zij zo hoog naast mij op de lijst willen staan en op het moment dat de bal anders lijkt te rollen ineens zeggen 'ik weet dit al jaren en ik wil er niets mee te maken hebben'. (GeenStijl, 2020a)

(34) Je hebt natuurlijk heel veel mensen, die willen politicus zijn, en die willen dus binnen een bepaalde grote narratieve een beetje dingen veranderen. [...] Ik wil het grote verhaal veranderen en mensen die zich hebben aangesloten bij forum, een aantal, die willen eigenlijk gewoon politicus spelen. En binnen dat kader van de bestaande politiek een centimeterdje meer de ene of de andere kant. (Forum voor Democratie, 2021)

Hiermee doet hij af aan hun geloofwaardigheid als politicus. Ze zijn immers niet loyaal aan de standpunten die ze presenteren. Ze hebben een hele tijd gestaan voor de standpunten van Forum voor Democratie, maar blijkbaar was dit niet oprecht. Zo worden ze in feite omschreven als het willen hebben van macht, maar zonder oprechte intenties. Ze verloochenden de partij die ze zeiden te steunen. Deze strategie is volgens de *image repair theory* de strategie *attacking the accuser*. Deze aanval gaat echter niet in op de beschuldigingen die de tegenpartij gedaan heeft, maar op hun politieke geloofwaardigheid. Hoewel dit de beschuldigers wel schaadt, verdedigt het Baudet niet genoeg om op zichzelf te staan bij deze kwestie. Dit is dus niet in te delen volgens de stasis theorie.

Ook lijkt Baudet zijn voormalig partijgenoten indirect aan te vallen met de beschuldiging dat zij hem wilden schaden. Hij portretteert zichzelf als slachtoffer, en hen als de agressors, zie (35-38).

(35) Ja wat hier dus nu gaande is, dat is wat ik steeds probeer uit te leggen, dat is dat er een aanval op mij wordt ondernomen. Ik word nu met pek en veren willen zij mij uit de partij hebben, maar Joost Eerdmans heeft maandag nog verklaard 'ik heb geen problemen met jou als lijsttrekker we gaan het samen doen' dus het is ongeloofwaardig, maar nogmaals ikzelf wil eigenlijk helemaal uit dit 'elkaar besmeuren' verhaal. (Timmerman & Baudet, 2020b)

(36) Je hebt een groep mensen, die willen mij eruit, die willen de macht overnemen. (Timmerman & Baudet, 2020b)

(37) Wat hier gaande is, en dat was waarom ik eigenlijk, je hebt allemaal welles-nietes verhalen, en wat er nu gebeurt is dat ze gaan voor de kill. Dus ze gaan nu door, keihard om mij nazi, fascist, enzovoorts te noemen. De dingen die je niet wil zijn en die naar zijn en met de bedoeling om mij eruit te werken. Wat ik wil is dat dit stopt. (Timmerman & Baudet, 2020d)

(38) TB: Zien jullie niet dat dit een coup is. Ze hebben een aanleiding genomen en hebben gedacht 'hier gaan we opspringen'. In de dagen daarna hebben ze materiaal verzameld, zeiden ze ineens 'oh wacht, dat etentje, we halen daar een of twee uitspraken vandaan, die halen we totaal uit de context'

A: Wat worden ze daar dan beter van?

TB: Eh dat weet ik niet, maar en vervolgens gaan ze nu door met oneerlijk spel spelen. (NOS, 2020)

In (35) wordt er wederom een aanval op de geloofwaardigheid gedaan. Deze keer niet op de hele groep van zijn tegenstanders, maar persoonlijk tegen Eerdmans. In (36) is het wel een globale beschuldiging op de mensen die zich nu van hem hebben afgescheiden maar vroeger wel met hem wilden werken. In al deze voorbeelden omschrijft hij de tegenpartij als de agressors en zichzelf als het slachtoffer dat een vreedzame oplossing zoekt. Zo omschrijft hij zowel in (38), een uitgebreidere versie van voorbeeld (31), maar ook op andere momenten, dat ze 'vals spelen'. Dat hij dit zo benoemt roept het idee op dat hij dus wel eerlijk speelt. Hiermee projecteert hij een underdog imago; hij wordt besmeurd terwijl hij zelf wel integer bezig is. Dit is volgens de stasis theorie niet een van de verdedigingsstrategieën en valt niet in te delen. In deze voorbeelden is er sprake van een aanval op de beschuldigers. Dit is volgens de *image repair theory* de strategie *attacking the accuser*. De aanval van Baudet is echter niet genoeg om de beschuldiging mee uit de weg te gaan. Daarom valt deze niet onder *metalepsis*. De aanvallen zijn dus niet te categoriseren volgens de stasis theorie.

Na het benoemen dat het er nu niet mooi aan toegaat binnen de partij verklaart hij dat hij het liever op een andere manier had gezien. Hij benoemt de voordelen van een boedelscheiding, waarbij er op een eerlijke manier een scheiding zou worden gemaakt tussen hem (met Forum voor Democratie) en zijn voormalig partijgenoten (met een nieuwe partij). Van de huidige manier van zaken worden beide groepen namelijk niet beter, zie (39-40).

(39) Ik heb gezegd tegen een conference call gisterochtend, 'jongens, ik wil wel', want ze zijn bezig om mij nu te besmeuren enzovoorts, 'ik wil dat jullie gewoon verklaren dat dat antisemitisme, racisme', wat ze nu op mij gaan proberen te plakken 'onzin is'. [...] en dan zeiden ze ook nog van 'ja met jou is geen probleem, maar je moet gewoon moven enzovoorts'. Ja en toen dacht ik, dan kan het niet anders, dan wil ik dat het aan de leden is. En nu zie ik dat ook dat weer tot zo'n enorme shitstorm leidt, dat ik op zoek ben naar een manier om dit te stoppen. Je hebt alleen maar verliezers. (Timmerman & Baudet, 2020d)

(40) Ik heb steeds geprobeerd om te zoeken naar een compromis of een manier om niet rollebollend over straten, iedereen gaat elkaar besmeuren, welles-nietes spelletjes. Dus ik wil voorstellen om gewoon een boedelscheiding te doen. We splitsen op, we gaan op een eerlijke manier, en dan vragen we een externe accountant ofzo om het uit te zoeken op een eerlijke manier om met de gelden en de leden krijgen rustig de tijd, de komende twee weken ofzo, om te kiezen welke kant ze op willen. (Timmerman & Baudet, 2020b)

Dit voorstel doet hem redelijk lijken, maar het is in wezen nog steeds een aanval op de tegenpartij. Hij benadrukt hoe erg zij nu bezig zijn met hem schaden, terwijl er niets te winnen is. Dit zorgt ervoor dat zij wederom als personen worden omschreven die het niet gaat om politieke vooruitgang maar om eigen macht te vergaren. In dit geval vindt er naast het aanvallen van de tegenstander

(*attacking the accuser*) ook een *corrective action* plaats. Deze corrigerende actie is daarentegen niet om het probleem waarvan hij beschuldigd is op te lossen. Er wordt door Baudet een manier geboden om uit de nare situatie die nu speelt te komen. De strategie werkt mee aan het opbouwen van zijn imago, maar gaat niet daadwerkelijk in op de beschuldigingen tegen hem. Ook is deze strategie niet te categoriseren binnen de stasis theorie.

In sommige fragmenten is hij directer met zijn beschuldigingen dan in andere fragmenten. Hoewel hij zijn aanvallen vaak subtiel houdt, zijn er ook voorbeelden waarbij hij ronduit beledigend is.

(41) Ik denk ook dat het andere partijen gebleken is dat het tijd kost, dat het moeilijk is om goeie mensen te vinden die ook de druk van de publieke opinie, de druk kunnen weerstaan van de pers, de verleiding om naar buiten te treden, om te deugen, om een wit voetje te halen. (Forum voor Democratie, 2021)

(42) TB: Ik vind het heel erg lelijk en heel erg laag en ik denk dat het niets goeds brengt. Dus ik denk dat het moet stoppen. En daarom dat ik dit voorstel doe.

A: Zij noemt het paniekvoetbal van iemand die wanhopig is. Bent u wanhopig?

TB: Nou ik ben wel heel verdrietig. (Timmerman & Baudet, 2020d)

In (41) doet hij een uitgebreide stelling die in wezen als functie heeft om te zeggen dat zijn tegenstanders niet deugen, geen druk aankunnen of geen goede politici zijn. Bij (42) worden de acties van de tegenstander aangevallen en combineert hij dit nogmaals met het voorstel dat hij had geopperd over het vreedzaam uit elkaar gaan. Ook benadrukt hij weer zijn slachtofferrol door te vermelden dat hij 'verdrietig' is. Dit is wederom *attacking the accuser* zonder een equivalent in de stasis theorie. De aanvallen zijn gericht op degenen die hem beschuldigen, maar schaden meer hun reputatie dan de geloofwaardigheid van hun beschuldigingen.

3.4 Verdedigingen door anderen

Baudet wordt ook geregeld verdedigd door anderen. Zo nemen onder andere Olaf Ephraïm, Paul Cliteur, Wybren van Haga en Hans Smolders²¹ het direct of indirect op voor Baudet. Het bekijken van deze verdedigingen in dit onderzoek zorgt ervoor dat de bespreking van deze casus zo volledig mogelijk is.

Ephraïm, die ook vaak genoemd wordt in de reacties van Baudet, heeft een verklaring online laten zetten waarin hij het heeft over deze kwestie. De eerste verdedigende strategie die Ephraïm lijkt te gebruiken is te zien in (43).

(43) Thierry deed een paar provocerende uitspraken, zoals we hem allen wel kennen. (Baudet, 2020)

Hiermee beweert hij in feite dat Baudet de beweerde uitspraken (of uitspraken die daarop lijken) wel degelijk gedaan zou hebben, maar dat hij het er niet per se mee eens is. Een provocatie is immers een uitspraak die gedaan wordt om anderen op te jatten. Het is hierbij niet vereist dat de spreker er daadwerkelijk achter staat. Dit lijkt de verdediging van Ephraïm ook aan te geven. Dit wordt ook bevestigd in de opvolgende zinnen, in (44)

(44) Maar ik ken hem langer en durf met de hand op het hart te beweren dat hij geen fascist, homofoob of Nazisympathisant is. Dan zou ik, met Joodse roots namelijk allang weggelopen zijn. (Baudet, 2020)

²¹ Dit zijn allen voormalig partijgenoten van Baudet bij het Forum voor Democratie. Zij hebben de partij inmiddels verlaten, maar stonden destijds nog achter Baudet.

Hieruit blijkt dus dat Baudet het (volgens Ephraim) op zijn minst niet eens is met de uitspraken die gedaan zijn. Hij beweert immers dat Baudet geen fascist, homofob of nazisymphisant is. Als argument dat hij een eerlijke beschrijving van het karakter van Baudet geeft benoemt hij zijn Joodse roots. De kans dat iemand met Joodse roots zou liegen in het voordeel van iemand met antisemitische ideeën wordt immers erg klein geschat. Deze strategie kan volgens de stasis theorie worden ingedeeld onder *horos*. Het berust immers op het idee dat de uitspraken van Baudet niet letterlijk zo bedoeld waren, ondanks dat Pouw-Verweij ze wel als letterlijk in de brandbrief heeft omschreven. Bij de *image repair theory* zou dit vallen onder de *differentiation*. Dit was eveneens het geval in paragraaf 3.2.2 waar Baudet zelf de uitspraken als een grap of provocatie omschreef.

Later in de verklaring noemt Ephraim Baudet een integer mens, zie (45).

(45) Ik ken hem als een eerlijk en zeer integer persoon en betreur de wijze waarop hij thans volkomen ten onrechte in een kwaad daglicht wordt gesteld. (Baudet, 2020)

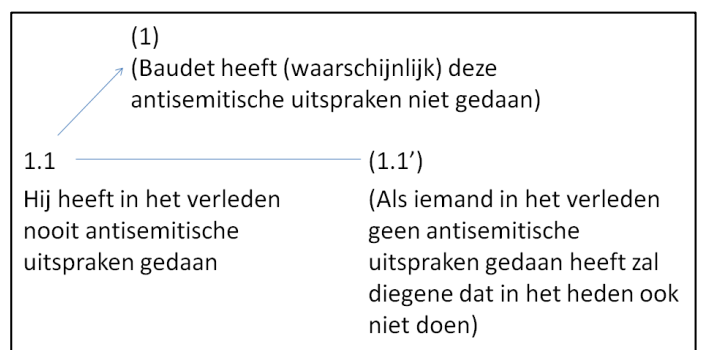
Hierbij gebruikt Ephraim dus volgens de *image repair theory* de strategie *bolstering*, maar ter verdediging van Baudet in plaats van zichzelf. Hij geeft op deze manier een positief beeld van Baudet. Dit werkt eventueel overtuigender dan wanneer Baudet zichzelf had geprezen. Als iemand positieve eigenschappen van een ander benoemt komt dat objectiever over dan wanneer iemand zichzelf prijst. Ephraim is niet de enige die deze strategie toepast. Ook Smolders zegt dat hij Baudet een integer mens vindt, in (46). In de stasis theorie wordt *bolstering* niet genoemd als strategie en valt de uiting niet in te delen.

(46) Nu is men letterlijk en figuurlijk karaktermoord aan het plegen op een man die zeer integer is, en als ik maar één millimeter zie bij Baudet dat hij iets met racisme heeft, was ik allang weg geweest. (Timmerman & Baudet, 2020c)

In dit voorbeeld verklaart Smolders verder dat hij vindt dat Baudet niet racistisch is, wat wederom indiceert dat hij dan deze uitspraken niet gedaan of letterlijk bedoeld zou hebben. Verder verklaart Smolders dat hij dit een karaktermoord vindt. Deze term wordt ook door Van Haga gebruikt, zie (47).

(47) Ik ken Thierry al jaren. Ik heb hem nog nooit iets antisemitisch horen zeggen. [...] Er is niks, dus het is een hele rare karaktermoord. (Sijtsma & Kelder, 2021)

Hiermee verklaart ook Van Haga dat Baudet tot zover geen antisemitische dingen heeft gezegd waar hij bij is geweest. Dit lijkt eveneens te beargumenteren dat Baudet geen antisemiet is, en dus waarschijnlijk bij het etentje niet deze uitspraken gedaan zal hebben. De argumentatie is weergegeven in structuur 10. Deze uitspraak van Van Haga is enkel een argument dat een ontkennende gedachte steunt. Een complete ontkenning geeft hij niet, aangezien hij niet bij het etentje aanwezig was.

Structuur 10

De notie van Van Haga dat de inhoud van de brandbrief een karaktermoord is, of probeert te veroorzaken, is erg opvallend. De stilistische keuze voor het woord 'karaktermoord' zorgt voor een erg negatieve connotatie, waardoor de integriteit van zowel de inhoud als de schrijver van de brandbrief afneemt. Dit maakt zowel de overtuiging van de beschuldiging minder als dat het de

schrijver ervan in een slecht licht zet. Het zorgt er echter voornamelijk voor dat Baudet als een slachtoffer overkomt, die dit niet verdient.

Aan Cliteur wordt vaak gevraagd naar zijn ideeën over Baudet en zijn uitspraken. Over dit voorgeval zegt Cliteur dat hij er niet veel over kan zeggen omdat hij er niet bij was, zie (48).

(48) 'Ik was er niet bij, maar heb ze gelezen [de beschrijving van de avond]. Als Baudet dat gedaan heeft, dan is dat zeer verwerpelijk. Ik weet niet of hij het gezegd heeft, maar ik weet wel dat dit soort uitspraken niet in zijn boeken staat en ook niet in de Handelingen van de Kamer. Verder zijn ze ook nooit naar voren gekomen in gesprekken die ik met hem had. Zolang ik het niet zelf heb gehoord, vind ik er ook niets van.' (Vincent, 2020)

In zijn reactie is duidelijk dat hij de beschuldigingen niet op het woord gelooft, en dat hij dit soort uitspraken niet eerder van Baudet heeft gehoord. Dit is dus wederom een reactie die vooral berust op de argumentatie dat als Baudet in het verleden geen racistische dingen heeft gezegd, hij dat bij het etentje waarschijnlijk ook niet heeft gedaan (zie structuur 10). Hierin lijken de verdediging van Van Haga en Cliteur op elkaar. Een duidelijke verdedigingsstrategie komt bij hun uitspraken niet naar voren.

4. Analyse theorieën na praktijkonderzoek

In het vorige hoofdstuk is besproken dat Baudet veel verschillende strategieën inzet om zichzelf te verdedigen. Hij kiest vaak voor een ontkenning, herdefiniëring of aanval. Bij iedere strategie die Baudet lijkt in te zetten is er onderzocht welke strategieën dat binnen de stasis theorie en de *image repair theory* zijn. In dit hoofdstuk zal er gekeken worden of binnen de casus Baudet de strategieën op dezelfde manier overeen komen zoals er in paragraaf 2.3 voorspeld was. Verder zal er geconcludeerd worden of één van de theorieën, op basis van de verzamelde informatie, beter aansluit bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment* dan de andere. Hierbij gaat het om de aanwezigheid van strategieën die in slechts één van de theorieën voorkomen. Daarnaast wordt er gekeken naar de strategieën die met meerdere strategieën van de andere theorie overeenkomen. Aan het eind van het hoofdstuk zal er onderzocht worden of de theorieën eventueel te combineren zijn tot een omvangrijker overzicht van verdedigingsstrategieën die voorkomen bij ontkenningen van *speaker commitment*.

4.1 Vergelijkbaarheid theorieën in de praktijk

In tabel 4 staan alle strategieën weergegeven. Bij de verdedigingsstrategieën die in deze casus zijn ingezet is er aangegeven hoe deze zijn gebruikt. De strategieën die met elkaar te vergelijken bleken, zijn net als in tabel 3, verbonden met een lijn. Ook staan er wederom rondjes voor de strategieën die geen equivalent hebben in de andere theorie. Dit is dus enkel gedaan bij de strategieën die ter verdediging van Baudet zijn voorgekomen. Zo is het mogelijk om te kijken hoe in deze casus de strategieën zich ten opzichte van elkaar verhouden.

De verdedigingsstrategie bij de eerste verdedigingslijn was *stochasmos*, oftewel ontkennen. Uit dit onderzoek is gebleken dat dit zowel overeenkomt met *simple denial* en met *shift blame*, wat beide substrategieën van de categorie *denial* zijn. Het verschil tussen de twee varianten van ontkennen is vrij groot en het onderscheid was door de context makkelijk te maken. Dit leverde dus geen problemen op. De onderverdeling die Benoit aanlevert lijkt hier een nuttige toevoeging.

In paragraaf 2.3 was er vastgesteld dat *horos*, oftewel herdefiniëren, kon corresponderen met drie verschillende strategieën van Benoit, namelijk *minimization*, *differentiation* en *transcendence*. Bij *minimization* wordt de actie omschreven als minder aanstootgevend dan in de beschuldiging. *Differentiation* vergelijkt de actie waarvan iemand beschuldigd is met een negatievere actie en bij *transcendence* wordt de actie in een andere context geplaatst. Deze drie strategieën zorgen er allemaal voor dat de actie minder fout lijkt dan in de beschuldiging beweerd werd. In de casus van Baudet kwamen alle drie de varianten voor. In de voorbeelden uit paragraaf 3.2.1, waarin hij zijn verdediging baseerde op de context die ontbreekt op zinniveau, was het duidelijk een geval

Stasis theorie		Image repair theory
Stochasmos		Denial
Horos		Simple Denial
Poiotēs		Shift blame
Antilēpsis		Evade Responsibility
Antithesis		Provocation
Antistasis		Defeasibility
Antenklēma		Accident
Metastasis		Good intentions
Syngnōmē		Reduce offensiveness
Purgatio		● Bolstering
Deprecatio		Minimization
Metalēpsis		Differentiation
		Transcendence
		● Attacking accuser
		Compensation
		● Corrective action
		Mortification

Tabel 4. Vergelijking strategieën gebruikt door Baudet

van *transcendence*. In de voorbeelden uit paragraaf 3.2.2 en 3.4, waar de verdediging zegt dat de uitingen grapjes of provocaties waren en dus op een andere, niet letterlijke, manier begrepen moesten worden, was er sprake van *differentiation*. In sommige verdedigingen van Baudet was het echter lastig om vast te stellen welke strategieën daadwerkelijk gebruikt werden. Zo werd er op twee momenten gezegd dat de uitspraken uit de context gehaald waren, zonder dat er een nieuwe context werd aangeleverd. Aangezien er bij *transcendence* daadwerkelijk een nieuwe context wordt gegeven en er bij *differentiation* een vergelijking met een andere situatie optreedt, sluiten deze twee niet aan bij deze verdediging. In dit geval is de uiting geschaard onder de strategie *minimization*. Deze strategie houdt in dat de actie als minder erg wordt omschreven, maar geeft hiervoor geen specifieke manier.

Van de derde stasis, *poiotēs*, is slechts één van de strategieën ingezet door Baudet. Dit is *metastasis*. Deze strategie houdt in dat de verantwoordelijkheid voor de actie bij iets of iemand anders ligt, en de spreker dus niet volledig toerekeningsvatbaar is. Deze strategie komt, zoals is vastgesteld in paragraaf 2.3, overeen met *defeasibility*. Dit komt twee keer voor in deze casus, door Baudet die zich verdedigt met de stelling dat mensen 'een glaasje op hadden'. De andere strategieën die bij *poiotēs* horen, worden niet gebruikt door Baudet. Hij heeft wel uitingen gedaan die lijken op het beroepen op verzachtende omstandigheden, maar die hier niet onder vallen. Zo noemt hij de besloten setting en de gespannen sfeer, maar gebruikt hij dit als argument dat de uitingen die hij deed grapjes of provocaties waren. Dit valt daardoor onder de tweede verdedigingslinie van de stasis theorie, oftewel *horos*.

De verdediging bij de vierde stasis is een enkele keer gebruikt. *Metalēpsis* is een verdediging op basis van een procedurefout, wat in sommige gevallen overeen kan komen met het aanvallen van de beoordelaar. Deze strategie is door Baudet ingezet door te beweren dat de beschuldigingen absurd of weerszinwekkend zijn. Dit was vergelijkbaar met de strategie *attacking the accuser* van de *image repair theory*.

Er zijn in deze casus drie strategieën voorgekomen die niet in de stasis theorie zijn in te delen. Deze hadden wel een plek in de categorisering van de *image repair theory*. Zo is er meerdere keren *bolstering* gebruikt, is er één keer sprake van een *corrective action* en is de tegenpartij erg vaak aangevallen. Bij de eerste twee strategieën was er in paragraaf 2.3 al aangegeven dat ze waarschijnlijk geen vergelijkbare strategie hadden in de stasis theorie. Van *attacking the accuser* is het opvallender, aangezien deze mogelijk overeen had kunnen komen met *antēklēma* en *metalēpsis*. De gekozen aanvallen van Baudet sloten echter geen enkele keer aan op *antēklēma*, en slechts één keer op *metalēpsis*. De rest van de voorkomens waren niet in te delen volgens de stasis theorie. Dat komt doordat deze aanvallen op zichzelf niet voldoende verdediging boden aan Baudet, terwijl *metalēpsis* dat wel zou doen. Het is verder noemenswaardig dat alle overeenkomsten tussen de strategieën die voor zijn gekomen in deze casus, voorspeld waren in paragraaf 2.3.

4.2 Opzet van ideale categorisering

In deze casus komen er in verhouding veel strategieën voor uit de *image repair theory* die geen vergelijkbare strategie hebben in de stasis theorie. Dit geeft de indruk dat deze theorie beter aansluit bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment* dan de stasis theorie. Op zijn minst zouden sommige strategieën, (*bolstering*, *corrective action* en *attacking the accuser*), voor dit type onderzoek een nuttige toevoeging kunnen zijn bij de categorisering van de stasis theorie. In paragraaf 2.3 is besproken dat *antēklēma* geen nuttige toevoeging is bij een categorisering die zich richt op het verdedigen van een reputatie. Ook is de verdediging dat je iets verkeerd gezegd (in

plaats van gedaan) hebt, maar dat het niet ‘illegaal’ is, niet heel overtuigend. Daardoor is deze strategie voor een categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment* waarschijnlijk ook geen nuttige toevoeging. De strategieën die slechts in één van de theorieën voorkomen zijn dus van de *image repair theory* veel relevanter dan die van de stasis theorie.

Ook op andere plekken is de *image repair theory* uitgebreider dan de stasis theorie. Dit is bijvoorbeeld te zien aan het feit dat *horos* overeen kan komen met zowel *minimization*, *differentiation* en *transcendence*, afhankelijk van de context. Hoewel de aanwezigheid van drie opties er in sommige gevallen voor zorgde dat Baudets uitingen lastig waren om in te delen, gaven de strategieën wel duidelijk het onderscheid weer tussen de verschillende soorten herdefiniëringen die Baudet heeft ingezet. Verder is het bij *stochasmos* makkelijk te bepalen of er sprake is van *simple denial* of *shift blame*. Dit spreekt dus wederom in het voordeel van de *image repair theory*.

Hoewel het opvalt dat de *image repair theory* een categorisering aanlevert die beter lijkt aan te sluiten bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment*, is het lastig om te bepalen welke specifieke strategieën zouden passen in een ideaal overzicht van verdedigingsstrategieën die bij dit type onderzoek voorkomen. Er is in deze casus veel gebruik gemaakt van de eerste twee verdedigingslijnes (*stochasmos* en *horos*). Dit komt waarschijnlijk doordat er geen eenduidig bewijs is dat Baudet de uitspraken gezegd heeft. Hierdoor is het mogelijk om strategieën in te zetten waarmee weinig verantwoordelijkheid genomen wordt. Met *poiotēs* wordt echter schuld bekend, maar wordt de actie als minder ernstig omschreven. Dit is dus relevanter bij een casus waar er wel bewezen is dat de spreker daadwerkelijk de uitspraken gedaan heeft. Hierin zou er waarschijnlijk vaker gekozen worden voor verdedigingsstrategieën van de derde stasis. Proberen de actie goed te praten of te beroepen op verzachtende omstandigheden is dan immers overtuigender dan ontkennen.

In deze casus zijn er dus amper strategieën gebruikt die zich enkel beroepen op verzachtende omstandigheden en verontschuldigen. Door het gebrek aan bewijs bij deze casus is dit echter vrij logisch. Het is hierdoor niet verstandig om dit type strategieën uit de ideale categorisering te laten. Bij een ander casus zou het immers goed mogelijk zijn dat er veel verschillende soorten strategieën van *poiotēs* (en de overeenkomende strategieën van de *image repair theory*) voorkomen. Qua strategieën die alleen in de *image repair theory* voorkomen, is door de analyse van de casus duidelijk dat *bolstering* zeker in een ideale categorisering thuishoort. *Corrective action* is in deze casus wel voorgekomen, maar hetgeen dat gecorrigeerd werd was niet zozeer het gedaan hebben van de uitspraken, maar de negatieve situatie die destijds speelde binnen de partij. Desondanks zijn er ook situaties te bedenken waarbij een *corrective action* succesvol plaatsvindt bij het ontkennen van *speaker commitment*²². Daarom lijkt het relevant om deze strategie ook in een ideale categorisering van strategieën voor het ontkennen van *speaker commitment* te houden. De strategie *accident* is niet voorgekomen in deze casus, maar ook hiervan is het niet lastig om een realistisch scenario te verzinnen waarbij dit toegepast kan worden²³. Ook de strategie *compensation* is niet voorgekomen in deze casus. Daarentegen lijkt deze strategie minder

²² Zoals in paragraaf 2.2 is besproken, is *corrective action* niet enkel het oplossen van het veroorzaakte probleem (de schade ongedaan maken), maar kan het ook betekenen dat de actie niet opnieuw voor kan komen. Dit zou zich bij *speaker commitment* kunnen uiten als de belofte dat de desbetreffende soort uitspraken niet vaker gedaan zullen worden. Hiervoor kan als reden aangeleverd worden dat de spreker onderzoek heeft gedaan naar de kwestie waarover hij iets aanstootgevends heeft gezegd, waardoor zijn visie erop is veranderd. Dit zorgt er dan voor dat hij dit soort uitspraken niet meer zal doen.

²³ Een voorbeeld van een uiting per ongeluk doen is wanneer iemand probeert geen scheldwoorden te gebruiken in het bijzijn van kinderen, maar dit onbedoeld toch doet.

relevant bij zaken rondom *speaker commitment*. Het lijkt een vrij klein risico om deze strategie uit een ideale categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment* te laten. Het merendeel van de strategieën uit de *image repair theory* zonder tegenhanger in de stasis theorie, lijken dus relevante toevoegingen te zijn. Zoals hierboven al besproken is, is dit niet geval met *antilēpsis*, welke met een vrij klein risico uit de ideale categorisering gelaten kan worden. Naast *antilēpsis* zijn de twee substrategieën van *syngnōmē* (om vergiffenis vragen) de enige elementen uit de stasis theorie die niet opgenomen zijn in de *image repair theory*. Deze substrategieën verschillen van elkaar doordat één van hen slechte intenties ontkennt en de ander niet. Beide strategieën zouden bij kwesties omtrent *speaker commitment* ingezet kunnen worden, wat ze nuttige toevoegingen maakt voor een ideale categorisering.

De ideale categorisering die opgesteld kan worden met behulp van de strategieën van de stasis theorie en de *image repair theory* lijkt erg op de categorisering die de *image repair theory* aandraagt²⁴. Enkel *compensation* is eruit gelaten, en de substrategieën *purgatio* en *deprecatio* zijn eraan toegevoegd als onderdeel van *mortification*. In tabel 5 is de ideale categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment* te vinden.

De *image repair theory* lijkt dus beter geschikt om (in meer detail) de strategieën bij ontkenning van *speaker commitment* te beschrijven. Dit zou kunnen komen doordat het doel van de stasis theorie minder aansluit bij het ontkennen van *speaker commitment* dan het doel van de *image repair theory* dat doet. De stasis theorie heeft als doel om iemand te verdedigen tegen een strafrechtelijke veroordeling. Het maakt hiervoor in principe niet uit of de reputatie van de verdediger hieronder leidt. Dit is te zien aan de strategieën *antilēpsis* (waarbij er wordt erkend dat de actie fout is, maar niet strafbaar) en *metalēpsis* (waarbij er een beroep wordt gedaan op een procedurefout zonder enige verdere verdediging). Bij de *image repair theory* is het doel het verdedigen van de reputatie. Bij het ontkennen van *speaker commitment* wordt dit enkel gedaan om zo minder schuldig, maar ook minder aanstootgevend over te komen. Als het ware is het verdedigen van je reputatie altijd een onderdeel van het ontkennen van *speaker commitment*. Dit zou deels een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de ideale categorisering in tabel 5 voornamelijk is opgezet aan de hand van de categorisering van de *image repair theory*.

Denial
Simple Denial
Shift blame
Evade Responsibility
Provocation
Defeasibility
Accident
Good intentions
Reduce offensiveness
Bolstering
Minimization
Differentiation
Transcendence
Attacking accuser
Corrective action
Mortification
Purgatio
Deprecatio

Tabel 5. Opzet van ideale categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment*

²⁴ Deze 'ideale categorisering' is enkel gebaseerd op de strategieën uit de stasis theorie en de *image repair theory*. Wanneer er andere theorieën die verdedigingsstrategieën aandragen waren meegenomen in dit onderzoek had deze categorisering er mogelijk heel anders uitgezien.

5. Conclusie en discussie

5.1 Conclusie

Voor deze scriptie is er onderzoek gedaan naar de verdedigingsstrategieën die gebruikt worden bij het ontkennen van *speaker commitment*. Dit met als doel om antwoord te geven op de vraag: 'Hoe verschillen de stasis theorie en de *image repair theory* van elkaar in een analyse van het ontkennen van *speaker commitment*?'

Om hier antwoord op te geven is er eerst een beschrijving gegeven van twee van de invloedrijkste theorieën die verdedigingsstrategieën aanleveren. Dit zijn de stasis theorie van Hermagoras van Temnos en de *image repair theory* van William Benoit. Vervolgens zijn deze met elkaar vergeleken om te zien in hoeverre ze overeenkomen en verschillen. Zo is het mogelijk om te zien op welke manier ze elkaar aanvullen. Hieruit is gebleken dat de *image repair theory* meer strategieën aanlevert. Een deel hiervan heeft geen vergelijkbare strategieën in de stasis theorie. Een ander gedeelte komt wel overeen met de stasis theorie, maar wordt in de *image repair theory* uitgebreider besproken en verdeeld over meerdere strategieën. Van welke strategie er dan sprake is, is afhankelijk van de context.

Vervolgens is er onderzocht hoe de strategieën zich tegenover elkaar verhouden in een casus. Als casus is er gekozen om te analyseren hoe Thierry Baudet zichzelf verdedigt tegen de beschuldigingen dat hij antisemitische uitspraken gedaan zou hebben tijdens een etentje met enkele partijgenoten. Hij wordt ook door anderen verdedigd, wat eveneens is opgenomen in het derde hoofdstuk. Er is geen geluid- en beeldmateriaal van de avond publiekelijk gemaakt, waardoor er geen bewijs is dat Baudet de uitspraken gedaan zou hebben. Mogelijk door dit feit, maakt Baudet veel gebruik van ontkenningen, herdefiniëringen en aanvallen op de tegenpartij. Dit zorgt ervoor dat deze strategieën goed onderzocht konden worden en het duidelijk werd hoe de vergelijkbare strategieën met deze functies zich ten opzichte van elkaar verhouden. Er is zeer weinig beroep gedaan op verzachtende omstandigheden als verdediging. Dit maakt het moeilijk om hier bindende conclusies uit te trekken. Het gebrek aan deze strategieën kan immers voortkomen uit het feit dat ze ongeschikt zouden zijn voor het ontkennen van *speaker commitment*. Het kan echter ook een bewuste keuze zijn van Baudet om de verantwoordelijkheid zoveel mogelijk uit de weg te gaan.

Hierna zijn de resultaten van deze casusanalyse gebruikt om te zien of de strategieën op dezelfde manier overeenkomen als eerder voorspeld is. Dit bleek inderdaad het geval te zijn. Het is opvallend dat er veel strategieën zijn gebruikt die enkel volgens de *image repair theory* in te delen zijn. Dit betekent dat deze theorie op zijn minst een nuttige toevoeging is bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment*. De enige strategie die de stasis theorie aanleverde zonder een equivalent in de *image repair theory* lijkt geen relevante toevoeging te zijn. Dit zorgt ervoor dat de *image repair theory* beter aan lijkt te sluiten bij dit type onderzoek. Bij het creëren van een ideale categorisering voor verdedigingsstrategieën voor het ontkennen van *speaker commitment* zou deze dus als basis genomen moeten worden. De strategieën die niet in deze casus voorkomen, zijn voornamelijk afkomstig van de categorie 'evade responsibility', welke vergelijkbaar zijn met de strategieën die zich beroepen op de derde verdedigingslinie van de stasis theorie. Daarnaast zijn *mortification* (wederom te vergelijken met de derde verdedigingslinie) en *compensation* niet voorgekomen. Er zijn dus vrij veel strategieën niet gebruikt in deze casus, maar het niet meenemen van deze strategieën in de ideale categorisering is een overhaaste keuze. Door de beperking van één casus, waarin geen bewijs is dat de uitspraken daadwerkelijk zijn gedaan, ligt het voor de hand dat dit type strategieën (schuld bekennen en beroepen op verzachtende omstandigheden) niet vaak

ingezet wordt. Daarom zal de ideale categorisering er uitzien als die van de *image repair theory*. Als enige uitzondering is *compensation* hieruit gelaten, aangezien dit niet veel lijkt toe te voegen bij het ontkennen van *speaker commitment*. Vervolgens zouden de twee substrategieën van *syngnōmē* als substrategieën benoemd kunnen worden bij de categorie *mortification*.

Het is gebleken dat zowel de stasis theorie als de *image repair theory* een groot deel van de verdedigingen kunnen categoriseren volgens hun strategieën. De stasis theorie geeft een goed globaal beeld van hoe de verdediging opgezet is. De *image repair theory* is echter een stuk specifiek en levert strategieën aan die niet in de stasis theorie te vinden zijn. Ondanks de vele overeenkomstige strategieën zijn er dus veel relevante verschillen tussen de theorieën te vinden. Deze verschillen brengen naar boven dat de *image repair theory* wellicht gepaster is bij een onderzoek naar het ontkennen van *speaker commitment* dan de stasis theorie. Bij een nieuw onderzoek naar de strategieën die sprekers gebruiken om *speaker commitment* te ontkennen, zou de *image repair theory* dus zeker meegenomen moeten worden.

5.2 Discussie

Ik wilde met dit onderzoek graag een nieuw schema maken met strategieën die relevant waren voor het ontkennen van *speaker commitment*. Aan de hand van de gebruikte casus is dit echter een lastige opgave. Er zijn door Baudet vaak ontkenningen en herdefiniëringen gebruikt, wat informatie gaf over het gebruik van deze strategieën. De vier strategieën die een beroep doen op verzachtende omstandigheden werden daarentegen minder vaak gebruikt. Het is moeilijk om vast te stellen of dit komt doordat dit type strategieën minder gepast is voor het ontkennen van *speaker commitment* of dat dit slechts een keuze was van Baudet.

Een argument voor dit laatste is dat er geen onomstotelijk bewijs is dat Baudet de uitspraken waarvan hij beschuldigd wordt daadwerkelijk gedaan heeft. Het berusten op verzachtende omstandigheden impliceert dat er (minstens deels) verantwoordelijkheid ligt bij de spreker, wat in zijn geval niet overeen zou komen met zijn ontkenningen. Deze tegenstrijdigheid lijkt een stevig argument voor het feit dat het gebrek aan beroepen op verzachtende omstandigheden een persoonlijke keuze was van Baudet om zijn situatie te verdedigen. Desondanks is uit de analyse gebleken dat Baudet zichzelf wel vaker tegensprekt. Zo ontkent hij de uitspraken gedaan te hebben, bekent hij dat hij ze deels gedaan heeft in een andere zinsconstructie en beweert hij dat hij ze gedaan zou hebben als grapje. Het zou dus niet geheel onwaarschijnlijk zijn dat hij zichzelf ook zou tegenspreken door een beroep te doen op verzachtende omstandigheden, als hij dit als een optie had gezien om zijn ontkenning van *speaker commitment* overtuigender te maken.

Ongeacht wat Baudets motivatie was voor het niet vaker beroepen op verzachtende omstandigheden, is het bij een vervolgonderzoek nodig om gebruik te maken van een meerdere casussen voordat er een complete categorisering gemaakt kan worden. Hierbij zou het relevant zijn om verdedigingen van meerdere mensen op te nemen, maar ook met een verschillende mate van bewijs voor de betreffende uitspraken.

Bij het creëren van een betere categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment* zou het ook nuttig kunnen zijn om te kijken naar andere theorieën die verdedigingsstrategieën aandragen. Zo lijkt de *situational crisis communication theory* van Timothy Coombs een relevante toevoeging.

Coombs bespreekt in zijn theorie niet enkel verschillende strategieën, maar ook de situaties waarin ze bruikbaar zijn. In principe geeft hij een handleiding over welke verdedigingsstrategie bij welk probleem een grote kans van slagen heeft (Coombs, 2007). Tevens verwoordt hij dat

strategieën gecombineerd kunnen worden (2019). In een vervolgstudie zou op deze twee onderdelen gefocust kunnen worden.

Ook lijkt de categorisering van de *situational crisis communication theory* interessant om te vergelijken met die van de stasis theorie en de *image repair theory*. Deze categorisering is voor een deel overgenomen van de *image repair theory*, maar geeft een andere interpretatie aan de opties die een verdediger heeft (Coombs, 2019). Zo is de *situational crisis communication theory* qua herdefiniëren en beroepen op verzachtende omstandigheden een stuk minder uitgebreid dan zowel de stasis theorie en de *image repair theory*.

Daarnaast is het in Coombs' boek "Ongoing Crisis Communication" opvallend dat, hoewel de meeste strategieën minder specifiek zijn dan in de andere twee theorieën, *bolstering* juist uitgebreider is (2019). Zo geeft hij, naast zichzelf prijzen, ook de optie om het publiek te prijzen of zichzelf als een slachtoffer van de situatie te omschrijven. Zeker dit laatste wordt vaak door Baudet gebruikt bij zijn verdedigingen, wat het idee wekt dat het een relevante strategie kan zijn bij het ontkennen van *speaker commitment*, zie het voorbeeld hieronder.

Wat ik wel wil zeggen is dat mijn hart wel gebroken is. (GeenStijl, 2020b)

Er zitten dus verschillen tussen de categorisering van de *situational crisis communication theory* en die van de *image repair theory* en de stasis theorie. Dit schept de mogelijkheid om bij een vervolgstudie te onderzoeken of de strategieën uit de *situational crisis communication theory* een relevante toevoeging zouden kunnen zijn voor het analyseren van ontkenning van *speaker commitment*. In dat geval zouden deze strategieën ook opgenomen kunnen worden in de ideale categorisering voor het ontkennen van *speaker commitment* die is opgezet in deze scriptie.

De ontwikkelingen rondom het Forum voor Democratie volgen elkaar in een rap tempo op. Ten tijde van het schrijven van deze scriptie zijn er wederom diverse leden uit de partij gestapt. Dit maakt het een interessant onderwerp om te bestuderen, maar ook een die binnen één masterscriptie niet volledig te analyseren valt. Tijdens het doen van dit onderzoek is er daarom slechts gekeken naar de gebeurtenissen rondom het etentje van 20 november met de top tien van de partij en de daaropvolgende brandbrief. Deze beperkte casus zorgde ervoor dat er diep op dit materiaal ingegaan kon worden. Het onderzoeken van deze casus gaf interessante resultaten over de toepasbaarheid van de stasis theorie en de *image repair theory* bij het ontkennen van *speaker commitment*.

Literatuur

- Baudet, Thierry [@thierrybaudet]. (2020, 26 november). *Statement Olaf Ephraim nav de poging tot karaktermoord vanochtend in de Telegraaf*. [Afbeelding bijgevoegd] [Tweet]. Twitter.
<https://twitter.com/thierrybaudet/status/1331948415983497216>
- Bennett, B. S. (2005). Hermagoras of Temnos. In M. Balliff & M. G. Moran (Reds.), *Classical Rhetorics and rhetoricians: Critical studies and sources* (pp. 187-193). Santa Barbara, CA: Greenwood Publishing Group.
- Benoit, W. L. (2015). *Accounts, excuses, and apologies: Image repair theory and research*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Benoit, W. L. & Drew, S. (1997). Appropriateness and Effectiveness of Image Repair Strategies. *Communication Reports*, 10(2), 153-163.
- Boogaart, R., Jansen, H. & van Leeuwen, M. (2020). "Those are Your Words, Not Mine!" Defence Strategies for Denying Speaker Commitment. *Argumentation*, 35(2), 209-235.
- Braet, A. (1984). *De klassieke statusleer in modern perspectief: Een historisch-systematische bijdrage tot de argumentatieleer*. Groningen, Nederland: Wolters-Noordhoff.
- Braet, A. (2007). *De redelijkheid van de klassieke retorica: De bijdrage van klassieke retorici aan de argumentatietheorie*. Leiden, Nederland: Leiden University Press.
- Braet, A. (2011). *Retorische kritiek: Hoe beoordeel je overtuigingskracht?* 's-Gravenhage, Nederland: Sdu Uitgevers.
- Ciere, R. (2020). *Wij wensen u veel plezier bij andere restaurants!* [Ongepubliceerde Bachelor Scriptie]. Universiteit Leiden.
- Coombs, W. T. (2007). Protecting Organization Reputations During a Crisis: The Development and Application of Situational Crisis Communication Theory. *Corporate Reputation Review*, 10(3), 163-176.
- Coombs, W. T. (2019). *Ongoing Crisis Communication: Planning, Managing, and Responding*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- van Eemeren, F.H. & Snoeck Henkemans, A.F. (2011). *Argumentatie. Inleiding in het identificeren van meningsverschillen en het analyseren, beoordelen en houden van betogen*. Groningen/Houten, Nederland: Noordhoff.
- van Erven Dorens, B.N. (Presentator). (2020, 25 november). Afl. 13 [Tv-show]. In D. Laning & M. Wessels (Redacteuren). *BEAU*. Amsterdam, Nederland: Pilotstudio. Geraadpleegd op 6 maart 2021, van: <https://www.gids.tv/video/280897/thierry-baudet-bij-beau-bekijk-zijn-hele-verhaal-over-forum-voor-democratie-crisis>

Forum voor Democratie. (2021, 31 januari). *Oordeel zelf! Thierry Baudet vs Twan Huys bij Buitenhof* [Videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart, van: https://www.youtube.com/watch?v=SJfzpLXnXw0&ab_channel=ForumvoorDemocratie

GeenStijl. (2020a, 1 december). *Thierry Baudet ontkent alles* [Videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart, van: <https://www.youtube.com/watch?v=0SNUVx278X8>

GeenStijl. (2020b, 8 december). *BAUDET: 'Aantijgingen tegen mij zijn VOLSTREKT ONJUIST'* [Videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart, van: <https://www.youtube.com/watch?v=8Ydy28KVZbc>

Jansen, H. (2015). "I did not do it, because I would not do it." Defending oneself against an accusation. In F.H. van Eemeren & B. Garssen. (Eds.), *Scrutinizing Argumentation in Practice* (pp. 251-263). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Kletspraat. (z.d.). In *Van Dale Online*. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/kletspraat#.YKFNiKgzbIV>

Leeman, A. D., & Braet, A. (1987). *Klassieke retorica: Haar inhoud, functie en betekenis*. Groningen, Nederland: Wolters-Noordhoff.

Mebius, D. & Sommer, M. (2021, 1 februari). 'Ergens moet je de grens trekken: dit accepteren wij als een normaal risico van het leven'. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 2 mei 2021, van: <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/ergens-moet-je-de-grens-trekken-dit-accepteren-wij-als-een-normaal-risico-van-het-leven~b40414a3/>

NOS. (2020, 27 november). *Strijd Baudet met Forum-bestuur gaat door, 'couplegers moeten biesen pakken'* [Videobestand in artikel]. Geraadpleegd op 12 maart 2021, van: <https://nos.nl/artikel/2358310-strijd-baudet-met-forum-bestuur-gaat-door-couplegers-moeten-biesen-pakken.html>

Onzin. (z.d.). In *Van Dale Online*. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/onzin#.YKFNhqgzbIV>

Onzin. (z.d.). In *Woorden.org: Nederlands Woordenboek*. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://www.woorden.org/woord/onzin>

Pouw-Verweij, N. (2020, 25 november). Brief aan bestuur [Brief]. Geraadpleegd op 15 maart 2021, van: <https://www.rtlnieuws.nl/sites/default/files/content/documents/2020/11/26/Brief%20aan%20bestuur.pdf>

Quatsch. (z.d.). In *Van Dale Online*. Geraadpleegd op 16 mei 2021, van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/quatsch#.YKFNhKgzbIV>

Sijtsma, W. & Kelder, J. (Presentatoren). (2021, 10 januari). Seizoen 2 Afl. 106 [Tv-show]. In H. Meijer (Hoofdredacteur). *Op1*. Amsterdam, Nederland: TVBV. Geraadpleegd op 7 maart 2021, van: https://www.npostart.nl/op1-10-januari-2021/10-01-2021/POW_04937533

Timmerman, M. (Presentatrice), & Baudet, T. (Gast). (2020a, 26 november). Seizoen 2020 Afl. 59, deel 1 [Tv-show]. In F. de Pie (Producent). *Goedemorgen Nederland*. Hilversum, Nederland: WNL (TVBV). Geraadpleegd op 28 april 2021, van: https://www.npostart.nl/goedemorgen-nederland/26-11-2020/POW_04776447

Timmerman, M. (Presentatrice), & Baudet, T. (Gast). (2020b, 26 november). Seizoen 2020 Afl. 59, deel 2 [Tv-show]. In F. de Pie (Producent). *Goedemorgen Nederland*. Hilversum, Nederland: WNL (TVBV). Geraadpleegd op 7 maart 2021, van: https://www.npostart.nl/goedemorgen-nederland/26-11-2020/POW_04776523

Timmerman, M. (Presentatrice), & Baudet, T. (Gast). (2020c, 26 november). Seizoen 2020 Afl. 59, deel 3 [Tv-show]. In F. de Pie (Producent). *Goedemorgen Nederland*. Hilversum, Nederland: WNL (TVBV). Geraadpleegd op 7 maart 2021, van: https://www.npostart.nl/goedemorgen-nederland/26-11-2020/POW_04776599

Timmerman, M. (Presentatrice), & Baudet, T. (Gast). (2020d, 26 november). Seizoen 2020 Afl. 59, deel 4 [Tv-show]. In F. de Pie (Producent). *Goedemorgen Nederland*. Hilversum, Nederland: WNL (TVBV). Geraadpleegd op 7 maart 2021, van: https://www.npostart.nl/goedemorgen-nederland/26-11-2020/POW_04776675

Vincent, B. (2020, 28 november). Paul Cliteur blijft trouw aan Thierry: ‘Zolang ik het niet zelf hoor, vind ik er niets van’. *Mare*. Geraadpleegd op 10 mei 2021, van: <https://www.mareonline.nl/achtergrond/cliteur-blijft-trouw-aan-thierry/>